

KRONIKA

DIECEZJI SANDOMIERSKIEJ

miesięcznik poświęcony sprawom diecezji

„Czyń każdy w swym kółku, co każe duch Boży, a całość sama się złoży”

REDAKTOR: KS. DR ST. KOTOWSKI.

Odbito w Diecezjalnym Zakładzie Graf.-Drukarskim w Sandomierzu.

TREŚĆ ZESZYTU.

Dział urzędowy.

Przepisy jubileuszowe dla diecezji sandomierskiej są następujące.	1
W sprawie odpustów parafialnych	4

Rozporządzenia Diecezjalne:

Jeszcze w sprawie wotywy Immac. Corde B. M. V. w pierwszą sobotę miesiąca	14
W sprawie postu	16
Odpust zupełny za udział w nabożeństwie „Gorzkich Żali”	16
Okres spowiedzi wielkanocnej	17
W sprawie opieki duszpasterskiej nad chorymi	17
Wizytacje pasterskie w 1951 r.	18
W sprawie odsyłania do Kurii wtóropisów ksiąg parafialnych	18
W sprawie ofiar na rzecz Katol. Uniwersytetu Lubelskiego	19
W sprawie olejów świętych	20
Zmiany wśród duchowieństwa	20

Dział nieurzędowy.

Odbudowa kościołów po wojnie	21
Cztery święcenia niższe	23
Penitencjarze Kolegiaty Sandomierskiej w latach: 1585—1600— Ks. Dr P. Bober	37
Komunikaty	48
Z życia diecezji	50
Ś. p. ks. Eugeniusz Jeziorowski	51

MIESIĘCZNIK POŚWIĘCONY SPRAWOM DIECEZJI.

„Czyń każdy w swym kółku, co każe duch Boży, a całość sama się złoży”

DZIAŁ URZĘDOWY.

1.

Przepisy jubileuszowe dla diecezji sandomierskiej są następujące:

1. Ojciec święty poleca urządzić we wszystkich parafiach misje lub rekolekcje, w ciągu roku jubileuszowego.

2. Dla zyskania odpustu jubileuszowego konieczna jest spowiedź i Komunia święta, cztery nawiedzenia kościołów i odmówienie w czasie nawiedzin przepisanych modlitw. Doroczna spowiedź i Komunia św. wielkanocna nie wystarcza. Odpust jubileuszowy zyskiwać mogą wszyscy wierni, nawet gdyby go już w roku ubiegłym zyskiwali, tak we własnej intencji, jak i za zmarłych i to tyle razy, ilekroć razy dopelnia przepisanych ku temu warunków, byleby nie spełniali czynności dla zyskania następnego odpustu, gdy jeszcze nie zostały wykonane wszystkie warunki odpustu poprzedniego.

3. Nawiedzić należy dla uzyskania odpustu cztery kościoły, które wyznaczam w następujących miejscowościach w taki sposób: w Sandomierzu dla mieszkańców parafii św. Józefa: katedra, kościół św. Józefa i dwa inne, dowolnie wybrane kościoły, dla mieszkańców parafii św. Pawła: katedra, kościół św. Pawła i dwa inne dowolne kościoły. W Radomiu

dla ludności każdej parafii: własny kościół parafialny i trzy inne dowolnie obrane kościoły; dla parafii natomiast św. Teresy i Opieki św. Józefa wyznaczam ze względu na ich odległość od innych kościołów wyłącznie własne świątynie parafialne. Dla Ostrowca i Kamiennej wyznaczam dwukrotne nawiedzenie własnego kościoła i jednorazowe dwu innych kościołów, znajdujących się w tych miastach. We wszystkich innych miejscowościach, gdzie są dwa kościoły, jak Opatów, Kozienice, należy nawiedzić obydwie te kościoły po dwa razy, tam zaś, gdzie jest tylko jeden kościół na terenie parafii, należy nawiedzić go dla uzyskania odpustu cztery razy. Można te nawiedzenia dopełniać poza własną parafią, a nawet poza własną diecezją, w tym jednak ostatnim wypadku należy nawiedzić świątynie przez tamtejszego Ordynariusza wyznaczone. Ojciec św. w szczególny sposób zaleca, by nawiedzenia odbywać w kościele katedralnym, oraz w sanktuariach, czyli świątyniach łaskami bożymi słynących. Gdyby ktoś przyszedł do kościoła z intencją dokonania nawiedzeń i zastałby świątynię zamkniętą, lub nie mógłby się do wnętrza dostać, wystarczy wówczas do zyskania odpustu, gdy przy drzwiach kościoła odmówi przepisane modlitwy. Nawiedzenie jednak ma być zawsze pobożne, a więc połączone z intencją oddania czci P. Bogu.

4. Modlitwy, jakie odmówić należy podczas każdego nawiedzenia dla zyskania odpustu są następujące: pięć razy Ojcze nasz, Zdrowaś i Chwała Ojcu, a nadto raz jeszcze Ojcze nasz, Zdrowaś i Chwała Ojcu w intencji Ojca świętego, wreszcie raz jeden Wierzę i trzy razy Zdrowaś Maryja z wezwaniem Królowo pokoju módl się za nami i raz jeden Witaj Królowo. Do tych modlitw dodać można modlitwę jubileuszową Piusa XII, nie należy jednak ona do ważności odpustu. Modlitwy te wszystkie mogą być odmawiane na przemian przez dwie, lub więcej osób. W stosunku do niemych ma zastosowanie kan. 936.

5. Intencja Ojca świętego, w której należy modlitwy ofiarować, jest ta sama, jaką wskazał Papież w roku ubiegłym, a prócz tego dodaje Ojciec św. intencję uproszenia męstwa, pokoju, sprawiedliwości i zgody.

6. Spowiedź i Komunia święta mogą uprzedzać nawiedzenia, albo też mogą mieć miejsce w czasie nawiedzeń, lub po nawiedzeniach. Jedno jest konieczne, by końcowa z tych czynności, (którą może być Komunia św.) była dopełniona w stanie łaski. Jeżeli więc po spowiedzi ktoś popadłby w grzech ciężki przed dopełnieniem ostatniej czynności, ma ponownie odbyć spowiedź, gdy tym ostatnim warunkiem będzie Komunia święta, jeżeli zaś ma dopełnić innego warunku, wystarczy, gdy wzbudzi sobie akt żalu doskonałego.

7. Na mocy uprawnienia, zawartego w konstytucji „Per Annum Sacrum”, zarządzam, by niektóre kategorie osób korzystające z następujących ułatwień przy wypełnianiu obowiązkowych nawiedzeń: a) zakonnice, pobożne niewiasty wspólnie żyjące, dziewczęta przebywające w bursach, zyskiwać mogą odpust jubileuszowy, dopełniając czterech nawiedzeń we własnej kaplicy, lub w najbliższym kościele, b) alumni seminarium również nawiedzać mogą tylko własną kaplicę dla zyskania odpustu, c) to samo dotyczy wszystkich chorych i personelu szpitalnego, gdy chodzi o kaplice, lub kościoły szpitalne, d) również wszystkie osoby, przebywające w domach i zakładach, wyliczonych w punktach a) b) c) w charakterze pracowników, aspirantów, lub wychowanków, korzystają z tego ułatwienia, e) robotnicy, którym zajęcie utrudnia nawiedzenie wyznaczonych kilku kościołów, mogą zyskać odpust, nawiedzając cztery razy najbliższy dla siebie kościół. Zawsze jednak do zyskania odpustu jubileuszowego wymaga się czterech nawiedzeń.

8. Spowiednikom wszystkim udzielam upoważnienia do zmniejszania liczby nawiedzeń, lub ograniczania czterech nawiedzeń do jednego tylko kościoła w stosunku do osób chorych, starych i niedołężnych, a nawet do zwalniania od nawiedzeń tych, którzy bez większych trudności nie mogliby się udać do kościoła. W tych jednak wypadkach należy penitentom nałożyć zamiast nawiedzeń, od których się ich zwalnia całkowicie, lub częściowo, inne akty pobożności, lub miłosierdzia, stosownie do warunków, w jakich się każdy z nich znajduje. Udzielając jednak całkowitego, lub częściowego zwolnienia od nawiedzeń, spowiednik ma nałożyć penitentowi

obowiązek odmówienia tylu i takich modlitw, jakie należałoby odmówić przy czterokrotnym nawiedzeniu kościoła. Przy zamienianiu nawiedzeń na inne pobożne czynności, nie należy wyznaczać penitentowi obowiązku dokonania czegoś, do czego z innego tytułu jest on już obowiązany.

Oczywiście, dozwolone są bezpośrednie nawiedzenia kościoła w ten sposób dokonywane, że, po odmówieniu modlitw, wychodzi się za drzwi kościoła, by dopełnić drugiego nawiedzenia, a po nim następnego itd.

9. Zakonnice, do których spowiadania wymagana jest specjalna jurysdykcja, mogą odbyć spowiedź dla zyskania odpustu przed którymkolwiek spowiednikiem, mającym aprobatę. Spowiednicy ci otrzymują wówczas jurysdykcję na mocy konstytucji papieskiej i to w zakresie, przewidzianym dla spowiedzi wszystkich innych ludzi. Dotyczy to jednak tylko spowiedzi jubileuszowej.

Sandomierz, dnia 1 stycznia 1951 r.

† Jan Lorek, Biskup.

2.

W sprawie odpustów parafialnych.

Ad Sacram Poenitentiarum Apostolicam.

Piae memoriae Leo PP. XII die 24 augusti 1828 anni indulgentias plenarias in perpetuum valituras certis festis in 125 ecclesiis dioecesis Sandomiriensis benigne concessit. Die vero 27 aprilis 1907 anni Pius X pariter indulgentias plenarias in perpetuum valituras in festis solemnibus in 84 ecclesiis eiusdem dioecesis Sandomiriensis concessit. Praeterea indulgentiam de „Portiuncula” nuncupatam idem Summus Pontifex benigne indulsit, ut illam fideles lucrari valeant designatas ecclesias die 2 augusti visitando, ac si Franciscalem ecclesiam visitarent, dummodo tamen in eodem loco nulla reperiatur vel saltem unius millarii spatio distet, alia ecclesia simili privilegio dotata.

Humillime rogo Sacram Poenitentiarum Apostolicam, ut mihi benigne dilucidare dignetur, utrum haec indulgentiae adhuc suum valorem habeant.

Omni qua par reverentiam et devotionem profiteor.

(—) † Joannes Lorek.

Ab Episcopo Sandomiriensi

Joanne Lorek.

Sandomiriae

die 5 septembris 1950 an.

Nr 3314/50

Na powyższe pismo nadeszła odpowiedź.

5009/50

Sacra Paenitentiarum Apostolica

Officium de Indulgentiis.

Beatissime Pater,

Joannes Episcopus Sandomiriensis, ad pedes Sanctitatis Tuae provolutus, humiliter petit an in vigore adhuc maneant Indulgentiae, in favorem variarum ecclesiarum suae dioecesis concessae a Leone XII die 24 Augusti 1828, nec non a Pio X die 27 Aprilis 1907.

Et Deus, etc.

Die 13 Septembris 1950

Sacra Paenitentiarum Apostolica propositis precibus Excmi Oratoris respondet: Exhibeantur documenta.

(—) S. Luzio Regens.

(—) S. de Angelis Subst.

(L. S.)

Beatissime Pater,

Ad litteras Sacrae Paenitentiarum Apostolicae die 13 Septembris anni 1950 Nr 5009/50 benigne missas honori mihi duco heic adnexum transmittere apographum rescriptorum Sedis Apostolicae, quibus concessae fuerant indulgentiae plenariae a Praedecessoribus Sanctitatis Vestrae p. m. Leone XII et Pio X variis ecclesiis dioecesis Sandomiriensis.

Ad pedes Sanctitatis Vestrae provolutus meum
sumum cultum filialemque reverentiam et oboedien-
tiam Beatudini Vestrae profiteor.

Humillimus servus et oboedientissimus filius.

(—) † Joannes Lorek.

A Joanne Lorek
Episcopo Sandomiriensi
Die 14 octobris anni 1950
Nr 3625/50
Sandomiriae
in Polonia. 1 alleg.

Odpowiedź dano taką.

5009/50 Sacra Paenitentiaria Apostolica.
Officium de Indulgentiis.

Beatissime Pater,

Joannes Episcopus Sandomiriensis, ad pedes Sancti-
tatis Tuae provolutus, exhibitis documentis de conces-
sis Indulgentiis in favorem ecclesiarum a Leone XII
die 24 Augusti 1828 necnon a Pio X die 27 Aprilis
1907, denuo petit humiliter an praefatae Indulgentiae
adhuc in vigore maneant.

Et Deus, etc.

Die 15 Octobris 1950.

Sacra Paenitentiaria Apostolica propositis Excmi Ora-
toris precibus respondet: Si vera sint exposita, nihil
indigere.

(—) S. Luzio Regens.

(—) S. de Angelis Subst.

(L. S.)

Consignatio ecclesiarum et festorum, pro quibus indul-
gentiae sunt concessae.

1. *Gierczyce*. S. Nicolai E. C. — Consolationis et Nativitatis B. M. V.
2. *Wojciechowice*. S. Adalberti E. M. — B. M. V. de monte Carmelo cum facultate necessaria suscipiendi ad Confra-

ternitatem moderno et pro tempore existenti Ecclesiae
loci Parocho concedenda.

3. *Kleczańów*. S. Stanislai E. M. — S. Catharinae V. M.
4. *Góry Wyokie*. Septem Dolorum B. M. V. — S. Viti M.
5. *Jankowice*. S. Thomae E. M. Cantuar. — S. Josephi Sponsi B. M. V.
6. *Tarłów*. SS. Trinitatis — S. Theclae V. M. — Dedicationis Ecclesiae Dom. III post festum SS. Trinitatis.
Zembożyn. S. Nicolai E. C.
Ślupia Nadbrzeżna. S. Barbarae V. M. — Dedicatio Eccl. Domin. I post Pentecostes.
7. *Tróycza*. Dedicatio Eccl. Domin. I post festum S. Mathaei Ap. — Feria V ante Quinquagesimam 40 horarum.
8. *Gliniany*. S. Adalberti E. M.
9. *Janików*. S. Annae Patronae Titularis Ecclesiae.
10. *Ożarów*. S. Stanislai E. M. — Conceptionis B. M. V.
11. *Lasocin*. S. Michaëlis Archangeli — SS. Angelorum Custod.
12. *Klimontów*. S. Josephi Sponsi B. M. V. — Patrocinii Eiusdem Dominica tertia post Pascha. — S. Theresiae. — Dedicationis Ecclesiae Dominica post S. Raphaëlem Archang. — Dominica 50-a 40 horarum.
13. *Mydlów*. Assumptionis B. M. V. in coelum.
14. *Strzyżowice*. S. Bartholomaei Ap. — Septem Dolorum B. M. V.
15. *Goźlice*. Assumptionis in coelum B. M. V. — S. Annae. — S. Rochi C. — Dedicatio Ecclesiae Dominica II post S. Franciscum C. — Quadraginta horarum feria V ante Domin. Quinquagesimam.
16. *Chobrzany*. S. Joannis ante portam Latinam. — S. Marthae V.
17. *Koprzywnica*. S. Floriani M. — S. Valentini M. — S. Annae. — Annuntiationis et Assumptionis in coelum B. M. V. — S. Josephi Sponsi B. M. V. — Dedicatio Ecclesiae infra octavam Ascensionis Dni. — SS. Rosarii B. M. V. in sacello Ecclesiae parochiali contiguo.
18. *Osiek*. S. Stanislai E. M. — Visitationis tum omnibus solemnibus festis B. M. V. — SS. Rosarii B. M. V.
19. *Niekrasów*. Visitationis B. M. V. in proximam Dominicam transferenda. — Dedicationis Ecclesiae Domin. III post Pascha. — 40 horarum feria V ante Domin. Quinquages.

20. *Połaniec*. S. Martini E. C. — 40 horarum Domin. Septuagesima, Sexagesima, Quinquagesima. — SS. Rosarii tum omnibus solemnioribus festis B. M. V.
21. *Sulistawice*. Tribus diebus Festorum Pentecostes nimirum Dominica, feria 2-a et feria 3-a. — Nativitatis B. M. V.
22. *Iwaniska*. S. Catharinae V. M. — SS. Rosarii B. M. V.
23. *Bogoria*. SS. Trinitatis. — Dedicationis Ecclesiae Dominica infra octavam Corporis Christi. — Festis Pentecostes. — S. Antonii Pataviani. — B. M. V. de monte Carmelo. — S. Theclae V. M. — Festorum Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis, Immaculatae Conceptionis B. M. V. — Quadraginta horarum Dominicis Septuagesimae, Sexagesimae et Quinquagesimae.
24. *Kiełczyzna*. S. Nicolai E. C. — S. Valentini M.
25. *Bardo*. Visitationis B. M. V. Dedicationis Ecclesiae I-ma Dominica post festum S. Bartholomae Ap. — Quadraginta horarum post Dominicam Sexagesimam feria V-ta.
26. *Wiśniowa*. SS. Petri et Pauli Ap. — Dedicationis Ecclesiae Dominica I-a post festum S. Martini E. C.
27. *Staszów*. — S. Bartholomei Ap. — Dedicationis Ecclesiae infra Festum Corporis Christi. — SS. Rosarii B. M. V.
28. *Staszów*. Ecclesia hospitalis. — Feria 2-da Pentecostes S. Spiritus. — SS. Crispini et Crispiani Mart. — Dedicationis Ecclesiae Dominica 15-a post Pentecostes.
29. *Szczeglice*. S. Georgii M. — Dedicationis Ecclesiae Dominica I-a post Festum Assumptionis B. M. V.
30. *Wiązownica*. S. Michaëlis Arch. — Dedicationis Ecclesiae Dominica I-a post Festum S. Michaëlis Arch.
31. *Strzegom*. S. Andreae Ap. — Dedicationis Ecclesiae Dominica I-a post Festum S. Margaritae.
32. *Olberzowice*. S. Laurentii M. — Compassionis B. M. V. feria VI post. Dominicam Passionis.
33. *Ostrowiec*. S. Michaëlis Arch. — S. Annae.
34. *Denków*. Transfigurationis D. N. J. Chr. — Translationis S. Stanislai E. M. — SS. Rosarii B. M. V.
35. *Ćmielów*. Assumptionis in coelum B. M. V. — SS. Rosarii B. M. V. — S. Annae.
36. *Mychów*. S. Barbarae V. M.

37. *Waśniów*. SS. Petri et Pauli Ap. — B. M. V. de monte Carmelo.
38. *Grzegorzewice*. S. Joannis Baptistae.
39. *Kunów*. S. Vladislai R. C. — Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis, Immaculatae Conceptionis ac SS. Rosarii B. M. V.
40. *Grocholice*. 40 horarum Dominicae Sexagesimae.
41. *Płkanów*. S. Aegidii C. — Dedicationis Ecclesiae Dominica proxima post festum S. Raphaëlis Arch. — 40 hor. Dominicae Sexagesimae — SS. Rosarii B. M. V.
42. *Opatów* collegiata. 40 horarum, Dominicae Quinquagesimae et duobus sequentibus diebus. SS. Rosarii ac quovis Festo B. M. V. — S. Annae.
43. *Zbilutka*. S. Dorotheae V. M. simul 40 horarum eodem festo. — Dedicationis Ecclesiae Dominica cadenti post Festum S. Francisci Conf,
44. *Ślupia Nova*. S. Laurentii M. — 40 horarum feria V-a post Dominicam Quinquagesimae.
45. *Łagów*. S. Annae. — Transfigurationis D. N. J. Chr. — S. Michaëlis Arch. — SS. Rosarii B. M. V. — 40 horarum feria V-a ante Dominicam Quinquagesimae.
46. *Bańkowice*. S. Nicolai E. C. — Dedicationis Ecclesiae Dominica I-a post Ascensionem D. N.
47. *Ruszków*. S. Stanislai E. M. — Annuntiationis B. M. V. — Dedicationis Ecclesiae Dominica I-a post Festum S. Stanislai E. M. — 40 horarum feria V-a ante Quinquagesimam.
48. *Chotcza*. SS. Trinitatis. — SS. Angelorum Custodum. — 40 hor. Dominicis Septuagesimae, Sexagesimae, Quinquagesimae.
49. *Bałtów*. Septem Dolorum B. M. V. — S. Joannis Nepomuceni M. — S. Annae. — 40 hor. Dominicae Sexagesimae et duobus sequentibus diebus. — Dedicationis Eccles. Domin. 21-ma post Pentecosten.
50. *Lipsko*. SS. Trinitatis. — Transfigurationis D. N. J. Chr.
51. *Ruda Kościelna*. Desponsationis B. M. V.
52. *Pawłowice*. S. Joannis Baptistae. — Conceptionis, Annuntiationis, Nativitatis et Assumptionis B. M. V. — 40 horarum feria V-a ante Domin. Quinquagesim.

53. *Krepa*. Dedicationis Ecclesiae Domin. 1 post festum Exaltationis S. Crucis. — S. Theclae V. — 40 horarum Domin. Septuagesimae, Sexagesimae, Quinquagesimae.
54. *Solec*. S. Annae. — S. Barbarae V. M. — S. Stanislai E. M. — Annuntiationis et Assumptionis B. M. V. — Dedicationis Eccl. Domin. 3-a post Pascha. — 40 hor. feria V-a ante Domin. Quinquagesimam.
55. *Kunice*. SS. Trinitatis.
56. *Stawno*. Assumptionis B. M. V. — S. Gerontii E. M. — S. Otoliae. — S. Stanislai Kostka. — Nativitatis ac Immaculatae Conceptionis B. M. V.
57. *Kraśnica*. S. Adalberti E. M.
58. *Dąbrowa*. SS. Apostolorum Petri et Pauli. — SS. Rosarii M.
59. *Sulejów*. SS. Trinitatis. — Assumptionis B. M. V. — S. Thomae Cantuar E. M. — S. Benedicti. — S. Bernardi.
60. *Wójcin*. S. Andreae Ap.
61. *Błogie*. Nativitatis B. M. V. — S. Nicolai E. C.
62. *Borkowice*. Trium Regum seu Epiphaniae. — Septem Dolorum B. M. V. — Dedicationis Ecclesiae Dominica 1-a post festum S. Mathaei Ap. — 40 horarum feria V-a post Domin. Sexagesimam.
63. *Szydłowiec*. S. Sigismundi R. M. — Omnium celebrium Festorum B. M. V. ac etiam de monte Carmelo. — Dedicationis Ecclesiae Dominica post festum S. Michaëlis. — 40 horarum Dominicis 70-ma, 60-ma et 50-ma.
64. *Wysoka*. S. Nicolai E. C. — 40 hor. feria V-a post Domin. Sexagesimae.
65. *Jastrzqb*. S. Joannis Bapt. — 40 hor. feria V-a ante Domin. Quinquagesimae.
66. *Radoszyce*. Immaculatae Conceptionis, Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis et Sacratiss. Rosarii B. M. V. — Dedicationis Ecclesiae Domin. 1-a post festum S. Mathaei Ap.
67. *Odrowqż*. S. Catharinae V. M. — S. Hyacinthi C.
68. *Radom*. Joannis. 40 horarum tribus ultimis diebus ante feriam Cinerum. — S. Joannis Bapt. — S. Theclae V. M. — Dedicationis Ecclesiae Domin. 1-a post festum S. Michaëlis Arch. — SS. Rosarii B. M. V.

69. *Wsola*. Dedicationis Ecclesiae Domin. 1-a post festum Assumpt. B. M. V. — S. Bartholomaei Ap. — Patrocinii B. M. V. Domin. 1-a post festum OO. Sanctor. — 40 hor. feria V-a ante Domin. Quinquagesimae.
70. *Przytyk*. Inventionis S. Crucis. — S. Annae.
71. *Jarosławice*. S. Valentini M. — Assumptionis B. M. V. — S. Nicolai E. C.
72. *Potworów*. S. Dorotheae V. M. — Nativitatis B. M. V.
73. *Wrzos*. S. Laurentii M. — Dedicationis Ecclesiae Dominica proxima post festum S. Mathaei Ap. — SS. Rosarii B. M. V. Dominica I Octobris.
74. *Mniszek*. Circumcisionis D. N. J. Chr. — Purificationis, Assumptionis et Conceptionis B. M. V. — S. Josephi Sponsi. — OO. Sanctorum.
75. *Wolanów*. S. Dorotheae V. M. — 40 horarum feria V-a ante Domin. Quinquages. — Dedicationis Ecclesiae Domin. 1-a post festum S. Michaëlis Arch.
76. *Cerekiew*. S. Stanislai E. M. — Scapularis B. M. V. pro Dominica proxima post diem 16-m Iulii incidente. — 40 horarum Dominica 60-a.
77. *Kowala*. S. Adalberti E. M. — S. Barbarae V. M. — Dedicationis Ecclesiae pro Dominica proxima post festum S. Lucae Evang. — 40 hor. Dominica Septuagesimae.
78. *Zakrzów*. S. Joannis Bapt. — Transfigurationis D. N. J. Chr.
79. *Wierzbica*. Dedicationis Ecclesiae Dominica post festum S. Bartholomaei Ap. — Transfigurationis D. N. J. Chr. — S. Antonii 13 Iunii. — S. Annae. — Sacrat Rosarii B. M. V. et eius festis Solemnioribus. — 40 horarum Dominicis 70-ae, 60-mae et 50-mae. — S. Stanislai E. M.
80. *Radom* PP. Bernardinorum. — Omnibus solemnioribus festis B. M. V. — Eiusdem B. M. V. de Portiuncula. — S. Antonii de Padua. — S. Francisci Seraphici. — S. Catharinae V. M.
81. *Wrzeszczów*. S. Josephi Sponsi. — S. Antonii de Padua. — Consolationis B. M. V. Dom. post festum S. Augustini. — S. Urbani M. — Festum Sacrat. Cordis Jesu post Octavam Corporis Christi.

82. *Jedlińsk.* SS. Petri et Pauli Ap. — Dedicationis Ecclesiae Dominica 10-a post Pentecosten. — S. Annae. — B. M. V. Scapularis.
83. *Lisów.* Visitationis B. M. V. — S. Agnetis V. M. — S. Joannis Nepom. M. in capella S. Annae.
84. *Goryń.* Assumptionis B. M. V. — S. Francisci de Assisio. — Transfigurationis D. N. J. Chr.
85. *Grabów.* S. Michaëlis Arch. — SS. Trinitatis.
86. *Stromiec.* S. Joannis Bapt. — S. Nicolai E. C. — S. Valentini M. — S. Annae.
87. *Białobrzegi Rad.* SS. Petri et Pauli Ap. — SS. Trinitatis. — S. Rochi. — Dedicationis Ecclesiae Dominica post festum Exaltationis S. Crucis. — SS. Rosarii B. M. V.
88. *Wyśmierzyce.* S. Catharinae V. M. — SS. Rosarii B. M. V.
89. *Radzanów.* SS. Trinitatis. — S. Caietani C. — S. Martini E. C.
90. *Blotnica.* SS. Petri et Pauli Ap. — Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis, SS. Rosarii ac Conceptionis B. M. V. — Dominica Pentecosten ac sequenti die feria II-a.
91. *Kaszów.* Nativitatis S. Joannis Bapt.
92. *Jankowice.* S. Nicolai E. C. — S. Josephi Sponsi. — S. Theclae V. M.
93. *Góra Puław.* S. Adalberti E. M. — B. M. V. Dolorosae. — S. Elisabethae.
94. *Jedlnia.* S. Nicolai E. C. — Feria V-a ante Quadragesimam — SS. Rosarii B. M. V.
95. *Ryczywół.* S. Catharinae V. M. — S. Antonii. — Scapularis B. M. V.
96. *Sieciechów.* Assumptionis B. M. V. — Dedicationis Ecclesiae Dominica I-a post festum SS. Petri et Pauli Ap. — Decem millium Martyrum. — SS. Trinitatis. — S. Annae. — S. Mathaei Ap. — Circumcisionis D. N. J. Chr. — 40 hor. Dominica Quinquagesimae.
97. *Brzeźnica.* S. Leonardi Ab. C. — SS. Rosarii B. M. V. — S. Theclae V. M. — S. Margarithae. — 40 horarum Dominica Quinquagesimae.
98. *Mniszew.* S. Rochi C.

99. *Głowaczów.* S. Laurentii M. — Dedicationis Ecclesiae Dominica I-a post festum SS. Apostol. Simonis et Judae. — 40 hor. Dominica Quinquagesimae.
100. *Brzóz.* S. Bartholomaei Ap. — SS. Rosarii B. M. V. — Dedicationis Ecclesiae Dominica V-a post Pascha. — 40. hor. feria V-a post Sexagesimam.
101. *Kozienice.* Inventionis et Exaltationis S. Crucis. — Dedicationis Ecclesiae Dominica I-a post festum SS. Petri et Pauli Ap. — Dominica SS. Rosarii B. M. V. — 40 hor. post Quinquagesimam feria V-a.
102. *Świerże.* S. Jacobi Ap. — SS. Rosarii B. M. V. Domin. I-a Octobris.
103. *Magnuszew.* S. Joannis Bapt. — Transfigurationis D. N. J. Chr. — S. Nicolai E. C. — Visitationis, Consolationis, Patrocinii et Purificationis B. M. V. — Feria II Paschae Emmaus. — SS. Rosarii B. M. V. — Dedicationis Ecclesiae post festum SS. Rosarii.
104. *Roznieszew.* Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis, Conceptionis et Purificationis B. M. V. — S. Ursulae V. M. — Festis Pentecostes.
105. *Krzyżanowice.* S. Otoliae in Dominica post idem festum.
106. *Mirzec.* S. Leonardi Ab. C. — S. Annae. — Dedicationis Ecclesiae Dominica in Albis.
107. *Wierzbnik.* Feria V-a post Domin. Sexagesimae. — Festis Pentecostes nimirum Dominica, ac feria 2-a. — Nativitatis B. M. V. — Dominica SS. Rosarii. — S. Barbarae V. M.
108. *Hża.* Dominicis 70-ae, 60-ae, 50-ae. — SS. Trinitatis. — Assumptionis B. M. V. — SS. Rosarii, Purificationis, Annuntiationis, Nativitatis, Conceptionis B. M. V. — S. Francisci.
109. *Krynki.* S. Martini E. C. — Transfigurationis D. N. J. Chr.
110. *Wąchock.* S. Floriani M. — Visitationis B. M. V. — B. Vincentii Kadłubek. — S. Annae. — S. Barbarae. — S. Nicolai, — tum in capella S. Sophiae, primis Dominicis post festa. — 40 hor. Dominicis 70-ae, 60-ae, 50-ae.
111. *Sienna.* S. Sigismundi M. — Circumcisionis D. N. — SS. Rosarii. — Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis et Conceptionis B. M. V. — Inventionis et Exaltationis S. Crucis.

112. *Skarżysko*. S. Valentini M. — S. Josephi B. M. V. Sponsi. — Transfigurationis D. N. J. Chr.

113. *Tczów*. S. Joannis B. — SS. Trinitatis. — Assumptionis B. M. V. — 40 hor. Dominica Sexagesimae et duobus sequentibus diebus.

Datum Varsaviae die 27 mensis Iunii 1828 anni.

(—) Adamus Prosper Episcopus Sandomiriensis.

Ex Audientia SSmi habitu die 24 Augusti 1828 SSmus Dominus Noster Leo Divina Providentia PP. XII referente me infrascripto Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Secretario R. P. D. Episco Sandomiriensi facultatem benigne concessit, ut omnes et singuli utriusque sexus Christifideles, qui vere paenitentes confessi ac sacra Communione refecti Ecclesias in praesenti Elencho memoratas devote visitaverint diebus supradictis ibique per aliquod temporis spatium pias ad Deum preces effunderint pro Sanctae Fidei propagatione lucrari possint Indulgentiam Plenariam in perpetuum valituram et applicabilem quoque per modum suffragii animabus in Purgatorio detentis. Contrariis quibuscumque non obstantibus.

Datum Romae ex Aed. dictae Sacrae Congregationis die et anno quibus supra.

Gratis sine ulla omnino solutione quocumque titulo.

(Loc. Lig.) (—) Petrus Caprara Archiep. Ivniensis Secret.

(c. d. n.)

ROZPORZĄDZENIA DIECEZJALNE.

3.

Jeszcze w sprawie wotywy Immac. Corde B. M. V. w pierwszą sobotę miesiąca.

Do przepisów podanych już w Kronice Nr 6 z 1950 (n. 48) w sprawie Mszy św. o Niepokalanym Sercu Marii należy dodać następujące wyjaśnienie Komisji Liturgicznej.

1) Uprzywilejowaną wotywę o Niepokalanym Sercu N.M.P. wolno odprawić w pierwszą sobotę miesiąca, jeśli ze Mszą św. łączyć się będzie osobne nabożeństwo ku czci N. M. P. Po Mszy wotywniej odmówić należy Litanię Loretańską, odśpiewać Pod Twoją obronę i odczytać akt ofiarowania Niepokalanemu Sercu N. M. P. wobec Najśw. Sakramentu, wystawionego w monstancji po Mszy św.

2) Do wotywy tej używa się formularza „Adeamus cum fiducia” ze Mszy św. in festo Immaculati Cordis B. M. V. z 22 sierpnia. Gloria i Credo odmawia się zawsze. Uwzględnia się kommemoracje ferii W. Postu, Adwentu i niedzieli antycypowanej. W kolekcie mówi się „commemorationem” zamiast „festivitatem”. W prefacji w miejsce „in festivitate” mówić „in veneratione”. Ostatnia ewangelia św. Jana w W. Poście z ferii.

3) Gdy pierwsza sobota wypadnie w W. Sobotę lub w Dzień Zaduszny, nabożeństwa pierwszosobotniego nie odprawia się.

4) Formularz „Adeamus” nie wolno używać ani kommemorować: a) w święta 1 cl. universalis Ecclesiae, b) w wigilię Epifanii i Zesłania Ducha św., c) w wigilię, święta i oktawy maryjne (wtedy bowiem formularz „Adeamus” jest zastąpiony odnośnym formularzem Maryjnym). Jeśli pierwsza sobota grudnia wypadnie w wigilię Niepokalanego Poczęcia, należy odprawić Mszę św. de vigilia (viol) sine Gloria cum Credo.

5) Zabronioną Mszę wotywną „Adeamus” wolno kommemorować sub una conclusione: a) in festis 1 cl., jeśli nie są to święta Domini universalis Ecclesiae oraz in festis 2 cl., b) w oktawy uprzywilejowane Epifanii, Wielkanocy, Wniebowstąpienia, Zesłania Ducha św., Bożego Ciała, Najśw. Serca P. J. Msze te będą miały Gloria i Credo oraz prefację de Beata, jeśli nie mają swojej własnej. Ostatnia ewangelia „Stabat iuxta crucem” ze Mszy wotywniej.

Sandomierz, dnia 20 stycznia 1951 r.

† Jan Lorek, Biskup.

4.

W sprawie postu.

Przepisy postne wydane zostały w dniu 10 grudnia 1949 r. (Kronika D. S. 1949 poz. 66, str. 244) aż do dalszych zarządzeń i nie zostały ani odwołane, ani zmienione. Przypominam więc jedynie, że 1) post jakościowy (abstinentia) obowiązuje we wszystkie piątki całego roku, 2) post ścisły (abstinentia et ieiunium) obowiązuje w środę, popielcową, w Wielki Piątek, w wigilię Wniebowzięcia N. M. P. i w wigilię Bożego Narodzenia. Od postów w inne dni udzieliłem dyspensy na mocy upoważnienia Stolicy Apost. Korzystający z dyspensy niech spełniają czyny doskonałości chrześcijańskiej, oraz czyny miłosierdzia w stosunku do biednych i niech się pomodlą w intencji Ojca świętego. Przypominam, że, mimo udzielonej dyspensy, duchowni, osoby zakonne, oraz ci, którym warunki utrzymania na to pozwalają, bardzo właściwie postępują jeżeli post zachowają w pełnym zakresie tak, jak to przewidują postanowienia prawa kanonicznego. Ten akt pokutny będzie prześlągnięciem wobec Boga i zbudowaniem dla bliźnich.

Sandomierz, dnia 20 stycznia 1951 r.

† Jan Lorek, Biskup.

5.

Odpust zupełny za udział w nabożeństwie „Gorzkich Żali”.

Dla kościołów naszej diecezji uzyskałem od J. E. Ks. Prymasa następujący przywilej: „Prymas Polski N. Decretum. Acceptis precibus Episcopi Sandomiriensis, vi facultatis ab Sacra Paenitentiaria Apostolica mihi tributae, praesentibus litteris benigne concedo Indulgentiam Plenariam, a christifidelibus Dioeceseos Sandomiriensis confessis ac sacra Dape nutritis lucranda, semel in quavis Quadragesimae hebdomada, scil. a feria quarta Cinerum ad feriam sextam in Parasceve, si peculiari pio exercitio, v. „Gorzkie Żale” nuncupato, devote adstiterint et ad mentem Summi Pontificis pie oraverint, in qualibet ecclesia praedictae dioecesis, cuius rector mihi per

tramitem Curiae Dioecesanae Sandomiriensis supplicem libellum direxerit (seu nomen ecclesiae dederit). Praesenti ad quinquennium valituro.

Varsaviae, die 24 mensis Ianuarii a. D. 1951.

(—) † Stefan Wyszyński.

Należy wiernym ogłosić we wszystkich kościołach, gdzie odprawiają się Gorzkie Żale, o tym przywileju i o warunkach, wymaganych do zyskania powyższego odpustu. Jednocześnie niech każdy z księży proboszczów i rektorów kościołów, gdzie urząda się Gorzkie Żale, nadeszłe do Kurii Sandomierskiej prośbę, adresowaną do J. E. Ks. Prymasa o nadanie kościołowi, będącemu w jego pieczy (podać nazwę miejscowości i tytuł kościoła) przywileju, o którym powyżej mowa; gdyż to jest wymagane jako konieczny warunek. Z przywileju, oczywiście, można korzystać już teraz. Pro expensis cancellariae primatialis simul transmitti debent, decem aurei a qualibet ecclesia.

Sandomierz, dnia 30 stycznia 1951 r.

† Jan Lorek, Biskup.

6.

Okres spowiedzi wielkanocnej.

Okres spowiedzi i Komunii św. wielkanocnej został już ustalony aż do odwołania w zarządzeniu moim z 4 lutego 1950 r. (Kronika D. S. poz. 6 str. 5) na czas od Środy Popielcowej do uroczystości Świętej Trójcy łącznie.

Sandomierz, dnia 1 lutego 1951 r.

† Jan Lorek, Biskup.

7.

W sprawie opieki duszpasterskiej nad chorymi.

Przypominam księżom proboszczom i wikariuszom, by nigdy nie poprzestawali na udzielaniu tylko Wiatyku, przed śmiercią, lub dorocznej Komunii św. wielkanocnej osobom chorym, lecz by starali się ułatwiać tym ludziom spowiedź i Komunię św. w każdym kwartale, a nawet w każdym miesiącu.

Należy odwiedzać chorych nawet poza wypadkami udzielania Sakramentów św., zwłaszcza ubogich, gdyż to jest podstawowym obowiązkiem duszpasterzy, ujętym w kanonie 468 C. J. C. w tych słowach: „Sedula cura et effusa caritate debet parochus aegrotos in sua paroecia, maxime vero mortis proximos adiuuare eos sollicito Sacramentis reficiendo eorumque animas Deo commendando”.

Urządzać należy we wszystkich parafiach dni chorych, oraz zachęcać rodziny chorujących, by ułatwiały im częstsze wysłuchanie Mszy św., zwłaszcza przez dostarczanie pojazdu.

Sandomierz, dnia 5 lutego 1951 r.

† Jan Lorek, Biskup.

8.

Wizytacje pasterskie w 1951 r.

W bieżącym roku odbędą się wizytacje w następujących parafiach: Brzeźnica, Chlewiska, Bodzechów, Grzegorzowice, Itza, Klimontów, Krzyżanowice, Żarnów, Daromin, Mirów, Radom-Glinice, Ostrowiec par. Najśw. Serca Jezus., Ostrowiec par. N. M. P., Łukawa, Przysucha, Radom par. N. M. P., Rytwiany, Skarżysko-Kam. par. św. Józefa, Skotniki Sandom., Słupia Nowa, Smardzewice, Sulisławice, Szczeglice, Starachowice, Wierzbica, Wrzeszczów, Samborzec, Połaniec.

Sandomierz, dnia 8 lutego 1950 r.

† Jan Lorek, Biskup.

9.

W sprawie odsyłania do Kurii wtóropisów ksiąg parafialnych.

Przypominam wszystkim księżom proboszczom, by we właściwym czasie, a więc, jak to było polecone w zarządzeniu moim z 22 maja 1948 r. (Kronika D. S. 1948, str. 93) przed dniem 1 lutego odsyłali do Kurii wtóropisy ksiąg kościelnych z poprzedniego roku kalendarzowego. Wtóropisy te mają być zupełnie zgodne w swej treści z brzmieniem unikatów, winny być zaopatrzone w podpisy i poświadczenia, oraz mają być oprawione w takiej kolejności: akta ochrzczonych, biermo-

wanych, małżeństw i zmarłych. Na grzbiecie umieścić należy napis z nazwą parafii i oznaczeniem roku. Nie można łączyć w jeden tom dwu, lub więcej roczników.

Zapytywali niektórzy księża proboszczowie, czy i wtóropis bierzmowanych ma być koniecznie w przesyłanym do Kurii tomie duplikatu umieszczany i odsyłany. Wyjaśniam, że bezwzględnie i ten rodzaj aktów, dotyczących bierzmowania, udzielonego czy to przez Ks. Biskupa, czy przez Księdza Proboszcza w niebezpieczeństwie śmierci, ma być do Kurii we wtóropisie przesłany, oczywiście, o ile w danym roku bierzmowanie było udzielone. Tego wymaga kan. 470 § 3 i punkt 3 Przepisów o prowadzeniu ksiąg parafialnych z 22 listopada 1947 r. (Kronika D. S. 1947, str. 161). W braku odpowiednich druków, można odpis z księgi wybierzmowanych podać na czystych kartkach odpowiedniego wymiaru porubrykowanych piórem. Jeżeli bierzmowania nie było, należy krótko zaznaczyć na karcie, którą się umieszcza po aktach ochrzczonych, że bierzmowanie w tym roku udzielane nie było.

Sprawa odsyłania wtóropisów do Kurii zgodnie z przepisami kodeksu prawa kanonicznego ma bardzo duże znaczenie, dlatego też nie można jej zaniedbywać. Księża Dziekani niech sprawdzą, czy wszystkie duplikaty, poczynawszy od 1946 r. zostały już do Kurii przekazane i niech stale dopilnowywią, by nie było żadnych zaniedbań w tym względzie.

Sandomierz, dnia 15 lutego 1951 r.

† Jan Lorek, Biskup.

10.

W sprawie ofiar na rzecz Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie.

Ofiary zebrane w oznaczone uroczystości w kościołach na tacę, należy wszystkie (a więc nie tylko z sumy, ale i z innych nabożeństw) odsyłać w całości wprost do Kat. Uniwersytetu Lubelskiego i to bezzwłocznie, Kurię zaś tutejszą prosić powiadomić o wysokości ofiar i dniu ich wysłania. Nadto zarządzam, by we wszystkich świątyniach została umieszczona specjalna puszka z napisem: ofiary na Katolicki Uniwersytet

Lubelski. Złożone tam datki należy również przekazywać do K. U. L. z odpowiednim powiadomieniem, że są to pieniądze zebrane do skarbonki.

Sandomierz, dnia 15 lutego 1951 r.

† Jan Lorek, Biskup.

11.

W sprawie olejów świętych.

Oleje święte należy używać dawniejsze aż do wyczerpania, gdyż na to pozwolił Ojciec święty. W roku bieżącym będą konsekrowane w Wielki Czwartek nowe oleje święte, należy więc nadesłać po nie posłańców.

Sandomierz, dnia 15 lutego 1951 r.

† Jan Lorek, Biskup.

12.

Zmiany wśród duchowieństwa.

Kanonikiem Gremialnym Kapituły Katedralnej w Sandomierzu został mianowany Ks. Prałat dr Józef Pastuszka, Profesor Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie.

Stopień magistra św. teologii na Uniwer. w Krakowie otrzymali ks. Jan Budziński i ks. Władysław Michałkowski.

Zmarł dnia 7 lutego 1951 r. i został pochowany w Sandomierzu ks. emeryt Eugeniusz Jeziorowski.

DZIAŁ NIEURZĘDOWY.

Odbudowa kościołów po wojnie.

12. Obrazów.

Kościół parafialny pod wezwaniem św. Ap. Piotra i Pawła w Obrazowie, zbudowany w 1765 r., odrestaurowany, staraniem Ks. kan. Gabriela Pfadta, miejscowego proboszcza w 1939 r. i pięknie pomalowany a tempera przez Jerzego Baranowskiego z Labieżowa, przeszedł swą tragedję w czasie frontu 1944 roku. W sierpniu tegoż roku zatrzymała się linia bojowa o Sandomierz w Obrazowie na 11 dni, podczas których na kościół padło przeszło 40 pocisków różnej wielkości, które podziurały cały fronton kościoła robiąc głębokie szczyby i nadwyrężyły ściany. Szczyt kościoła wraz z żelaznym krzyżem został zwalony. Cała, pięknej roboty korona, między gzymсами, została doszczętnie rozbita. Filar obok zachodniego okna wybity. Cegły w całej ścianie frontonu wisiały zruszone grożąc zawaleniem się. (W miejscach gdzie mury były przestrzelone wmurowano pociski, aby przypominały one potomnym zniszczenie świątyni). W południowej ścianie został wybity filar, obok środkowego okna i części górne muru wisiały w powietrzu, grożąc zawaleniem w każdej chwili. Dzięki grubym murom ocalało sklepienie i ściany nie rozsypały się w gruzy. Wewnątrz kościoła duża dziura w sklepieniu, wybity pociskiem, który przez dach i sklepienie wpadł do wnętrza kościoła, straszyla wchodzących oberwaniem się pozostałego muru. W kościele przy usuwaniu gruzu znaleziono 5 niewypałów, które usunęli żołnierze. Stojąca obok kościoła dzwonnica, dostała 6 pocisków. Cała zachodnia ściana i do połowy południowa zostały rozbite. Dach świecił dziurami i rozbitymi krokwiami. Kostnica została zupełnie starta z powierzchni cmentarza. Na cmentarzu przykościelnym około 20 głębokich dołów, świadczyło o upadnięciu tam pocisków. Stare wiązy, okalające kościół z obtrąconymi gałęziami użalały się nad rozbitą świątynią. Cmentarz zasłany gałęziami drzew, przypominał porębę leśną, obsypaną gruzami cegły, tynków kościoła

i szkła. Jedno drzewo 50 cm grubości, ścięte pociskiem, jak siekierą drwała, broniło wstępu na sprofonowane grozą wojny miejsce święte.

Wraz z kościołem została zniszczona i parafia w 60 %. Samych budynków spłonęło 140, a ludzi zginęło w Obrazowie 10, w parafii 50 osób nie licząc rannych i okaleczonych.

Po przesunięciu się frontu, trudno było przystąpić do remontu zrujnowanych murów kościoła i podziurawionego jak sito dachu, gdyż cała parafia na pół roku została wysiedlona poza linię frontu. Linia bojowa zatrzymała się na Górach Wysokich, Łukawie, Darominie i Włostowie. Dopiero wiosną 1945 roku przystąpiono do zamurowania większych szczerb w murach, aby powstrzymać przed zawaleniem się wiszące sklepienie, okna i nawy. W tymże roku oszklono 9 okien, zużywając 50 m² szkła. Na okna składała ofiary młodzież i dzieci. Dotąd bowiem okna były zatkane słomianymi matami, a w kościele panował półmrok.

Od 18 stycznia w takim mrocznym i zimnym kościele odprawiano nabożeństwa. W jedną niedzielę mroźną rano było 8 osób, a na sumie 16 — na Gorzkie Żale nikt nie przyszedł z powodu zimna i braku ubrania.

W 1946 r. wiosną od parafii Obrazów odłączono, do nowo powstałej parafii Świątniki, trzy duże i ofiarne wioski Bیلczę, Piekary i Świątniki. Do parafii Kleczanów odeszły kolonie wsi Komorna. Pozostałe wioski, choć spalone ubogie, bez koni, inwentarza ubrania, mieszkające częściowo w bunkrach, przystąpiły do pracy aby z ruiny wydzwignąć świątynię.

Pracę nad odbudową prowadził ks. Stanisław Szelaąg, miejscowy wikariusz, któremu udało się już w 1948 r. częściowo pokryć dach nową ocynkowaną blachą. Wyreperowano potem pozostałe części dachu wraz z rynnami i rurami spadowymi. Nazewnątrz kościół został częściowo przemurowany, otynkowany i obielony. Uzupełniono 2 brakujące okna. Sklepienie kościoła wzmocniono zaprawą cementową. Na cmentarzu na miejscu kostnicy postawiono gustowny dom przedpogrzebowy. Porozbijane mury okalające cmentarz odremontowano i wprawiono bramy żelazne na cmentarzu grzebalnym i przykościel-

nym, gdyż dawne wojna zniszczyła. Po wykonaniu opisanych prac przystąpiono do naprawy organu. Dotąd organ zastępowała fisharmonia sprawiona po zniszczeniu organu, który należy do starszych, gdyż pochodzi z 1767 r. Po rozbiciu udało się uruchomić 10 głosów manualu i zrekonstruowano szafę na pedały, którego jeszcze brak.

Wewnątrz kościoła okaleczenia muru zostały usunięte ale czekają one obecnie na uzupełnienie malaturą.

Na cmentarzu przykościelnym, odremontowano, pokaleczoną figurę M. Boskiej i przestawiono ją naprzeciw wielkich drzwi kościoła, a obok figury urządzono klomb kwiatowy.

Poza wielkim ołtarzem na cmentarzu doprawiono, do starego, bo z 1803 roku pochodzącego postumentu, krzyż żelazny i obok krzyża misyjnego i figury M. Boskiej posadzono ozdobne krzewy bzu i jaśminu. Doprowadzono również do stanu używalności, porozbijane budynki plebańskie i wikariaty. Zdawałoby się, że Obrazów w wojnę wiele nie ucierpiał, gdyż nie został spalony, a jednak z użytego materiału na odbudowę widać że bardzo duże były tu zniszczenia w ostatnich latach.

W 1950 r. nakryto nowym dachem dzwonnice i pokryto ją ocynkowaną blachą. Przy pomocy Bożej, dobrowolnych ofiarach ludzi i pracy parafia Obrazowska wydzwignęła swą świątynię z ruiny i może być dumna, że w tak krótkim czasie dokonano tego. Obecnie pozostaje jeszcze praca przy założeniu instalacji oświetlenia elektrycznego świątyni co jeszcze więcej uwydatni jej piękno.

Cztery święcenia niższe.

Szkic liturgiczny.

Kościół od zarania swego istnienia wszystkie święcenia uważał za święte i jako takie jedną nazwą „*ordinatio*” określał.

Jeżeli jednak chodzi o charakter uroczystości zewnętrznych z jaką łączono udzielanie święceń, to bezwarunkowo zachodziła duża różnica między wyższymi, a niższymi święceniami.

Ordo IX Rzymskie (wiek VIII) mówi, że święceń niższych może udzielać biskup „quando et ubi libitum fuerit usque ad subdiaconatus officium”, a święceń wyższych „nisi in publica ordinatione”.

Formuły święceń niższych, jakie znajdują się w obecnym pontyfikale rzymskim, są pochodzenia gallikańskiego. Zapożyczone zaś są z pontyfikatu gallikańskiego, a znajdują się w „Statuta ecclesiae antiqua” kościoła z Arles z VI wieku. Każda formuła zasadniczo rozpada się na trzy części: upomnienie, wręczenie insygniów i modlitwy biskupa.

Niższych święceń udziela biskup podczas Mszy św. po Kyrie elejson. W Quatuor Tempora ostiariatu udziela po pierwszej lekcji, lektoratu po drugiej lekcji, egzorcystatu po trzeciej lekcji, a akolytatu po czwartej lekcji.

Niższych święceń można udzielać i po za Mszą świętą, w niedziele i święta, duplex, lecz tylko w czasie przedpołudniowym (can. 1006, 4).

Kandydaci do niższych święceń ubierają się w komżę a w prawej ręce trzymają świecę.

Święcenie ostiariusza.

W Kościele greckim nie znane jest święcenie ostiariusza. Funkcje takowego spełniał i spełnia ktoś z wiernych, którego nie zalicza się do stanu duchownego.

Na Zachodzie ostiariusz jest zaliczany do hierarchii. Liber Pontificalis dwukrotnie wspomina o ostiariuszach. Za pap. Kajusa (283—296) i za pap. Sylwestra (314—335) (l. p. 161 i 171), przyczem w drugim wypadku nazywa go „custos martyrum”. Pierwszym zanotowanym w Liber Pontificalis ostiariuszem był Romanus, który z lektorem Krescencjuszem ponieśli śmierć męczeńską wraz ze św. Wawrzyńcem w r. 258. (Lib. pont. 1. 155).

W Rzymie w wieku VI miejsce dawnych ostiariuszy zajęli „mansionarii”, którzy spełniali funkcje właściwe obecnym zakrystianom.

Głównym zadaniem ostiariusza w Kościele pierwotnym było pilnować wejścia do miejsca modlitwy. Straż przy bramie

kościelnej, jako zajęcie główne ostiariuszy polegało na tym, by wpuszczać na nabożeństwa wiernych, ludzi godnych, wykluczać natomiast nieznanych i niepewnych.

Na urząd odźwiernego trzeba mieć wiek starszy i odpowiednią siłę i roztropność życiową, nie przeto dziwnego, że wielu młodych kandydatów do stanu duchownego Kościół dyspensował od obowiązków ostiariuszy.

Do czynności ostiariusza należało też zwoływać wiernych na nabożeństwo za pomocą dzwonów, czy innych analogicznych instrumentów.

Funkcje ostiariusza określa biskup w upomnieniu danem kandydatom w tych słowach: „Ostiarium oportet percutere cymbalum et campanam, aperire ecclesiam et sacrarium, et librum ei, qui praedicat”, czyli ma dzwonić w dzwony, zwoływać wiernych na nabożeństwa, otwierać kościół i zakrystię, przygotować księgi Pisma świętego dla kaznodziei. Ostiariusz ma powierzone klucze od kościoła i zakrystji, a przez to i pieczę nad mieniem kościelnym. Na ten ostatni punkt biskup kładzie nacisk, gdy wręcza święconemu klucze. Wtedy bowiem mówi: „Tak czyn, byś przed Bogiem zdać mógł rachunek z tych rzeczy, które tymi kluczami się otwierają”.

Z upomnienia wynika, że ostiariusze mają się odznaczać punktualnością i roztropnością. W cnotach tych ostiariusz winien się ćwiczyć i postępować przez cały okres przygotowania do kapłaństwa, bo jako kapłan obowiązany będzie wykonywać wszystkie obowiązki swoje we właściwym czasie i dokładnie. Obowiązkiem też jego będzie utrzymywać kościół mu powierzony w schludności i należyтым porządku, czuwać, by nic z kościoła nie zginęło, a wszystko zarówno podczas nabożeństwa, jak i w innych okolicznościach odbywało się według przepisów liturgicznych.

Istota rytu święceń niższych polega na wręczeniu insygniów odpowiednich do funkcji poszczególnych święceń i na słowach wypowiedzianych przy tym przez biskupa. O wręczeniu insygniów mówią „Statuta ecclesiae antiqua”. Ceremoniał ten rozwinął się przedewszystkiem we Francji w VIII wieku. (De Puniet. Le Pontifical Romain t. I, pag. 150).

Ostjariuszowi biskup wręcza klucze, a archidiacon prowadzi go do drzwi kościelnych i daje zlecenie, by takowe zamknął i otworzył i przy wejściu do kościoła zadzwonił. Ceremonja powyższa została określona już na 4 Konc. pseudo Kartagińskim w r. 398. W 9 kanonie tego Koncyljum czytamy: „Ostarius cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit qualiter in domo Dei debeat conversari, ad suggestionem archidiaconi tradat ei episcopus claves ecclesiae de altario, dicens: Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro iis rebus, quae his clavibus recluduntur”.

Wręczeniu towarzyszy formuła w trybie rozkazującym, mocą której biskup udziela święconemu władzy pełnienia obowiązku związanego ze święceniem i modlitwa biskupa o łaski dla wyświęconego, by należycie wypełniał obowiązki na się przyjęte.

Sam ceremoniał święcenia ostjariusza na podstawie dziś obowiązującego pontyfikału tak się przedstawia.

Do święcenia ostjariuszy należy przygotować klucze od kościoła na tacy.

Po udzieleniu tonsury klerykom biskup odmawia introit i Kyrie elejson. (W Quatuor Tempora po pierwszej lekcji i kolekcie). Po czym siada w mitrze na faldistorium (krzesło biskupie) pośrodku ołtarza na najwyższym stopniu, twarzą zwrócony ku klerykom i wiernym zgromadzonym w kościele. Archidiacon zaś wywołuje kandydatów, mówiąc: „Accedant, qui ordinandi sunt ad officium Ostiariorum”, przyczem wymienia każdego z nazwiska, a wezwany zbliża się przed biskupa, mówi „adsum” i klęka. Gdy wszyscy wezwani uklękają, biskup upomina ich słowy: „Suscepturi, filii carissimi, officium Ostiariorum, videte i t. d.”. Następnie biskup bierze klucze kościoła i podaje, a każdy ze święconych dotyka się ich prawą ręką, podczas gdy biskup mówi: „Sic agite, quasi reddituri Deo rationem i t. d.”. Teraz archidiacon prowadzi ostjariuszy do drzwi kościelnych i każe im je zamknąć i otworzyć, daje im do ręki sznur od dzwonu i każe zadzwonić. Następnie prowadzi ich znowu przed biskupa. Gdy tam uklękają, biskup, stojąc w mitrze zwraca się do wyświęconych

i obecnych z temi słowy: „Boga Ojca Wszechmogącego, bracia najmilsi, pobożnie prosimy, by te służby swoje raczył pobłogosławić, których do urzędu ostjariuszy zechciał powołać”. Następnie zdejmując mitrę, zwraca się do ołtarza i tak się modli: „Panie święty, Ojcie Wszechmogący, Wieczny Boże, racz pobłogosławić te służby Twoje w urzędzie ostjariuszy, by między odźwiernymi Kościoła Twego odznaczali się gorliwością, a między klucznikami Twymi zasłużyli sobie na nagrodę u Ciebie. Przez Pana naszego Jezusa Chrystusa Syna Tego itd”.

Po skończonej przez biskupa modlitwie, wyświęceni na dany znak przez archidiacona, wracają na swoje miejsca.

Przed Offertorium ostjariusze wręczają biskupowi świece, na podziękowanie za udzielone święcenie, i po Komunii biskupa przystępują do Stołu Pańskiego.

Święcenia lektora.

Dzieła Ojców Kościoła i tradycja przekazały nam szereg wiadomości o lektorach i ich zadaniu w pierwszych wiekach ery chrześcijańskiej. Tertulian około 200 roku (Praescrypt. XLI, 8), a przedtem jeszcze starsze nagrobki z katakumb wspominają o lektorach (De Rossi. Bulletin 1871, p. 32, Syxtus. Scaglia Notiones Archeol. Christianae, Vol. II pars prima pag. 198). Św. Justyn (II wiek) mówiąc o nabożeństwie niedzielnym, zaznacza, że do czytania ksiąg świętych są wyznaczeni lektorzy (I Apol. LXVII, 3, 4). W IV wieku święcono na lektorów chłopców, którzy pragnęli wstąpić w szeregi duchowieństwa, a nie mogli pełnić funkcji ostiariuszy, egzorcystów, czy akolitów, dla których był ustalony wiek od 20 do 30 roku życia. Św. Damazy papież został lektorem w 13 roku życia, inny znów Messius Romulus był wyświęcony na lektora w 15 roku życia, a jeszcze inny lektor Sewer zmarł w 13 roku życia (Duchesne, Liber Pontificalis 1. 210, 213, 217; De Rossi, Bulletin 1883, p. 17). Julian Apostota w chłopięcym wieku był też wyświęcony na lektora (S. Gregorius Naz. Orat. IV. 23).

W V, VI i następnych wiekach lektorzy w większych ośrodkach życia chrześcijańskiego stanowili t. zw. „schola

lectorum", lub „schola cantorum", czyli zaczątek późniejszych seminariów duchownych. Na czele szkoły stał „primicerius scholae lectorum" (Duchesne. Orig. du culte, p. 367, i not. 4). W szkole tej uczono czytać, pisać, zaznajamiano z Pismem św. i dziełami Ojców Kościoła. Obowiązkowa też była lekcja śpiewu. Szkoła brała czynny udział w nabożeństwach kościelnych. „Ordo" rzymskie pierwsze, które pochodzi z VII lub VIII wieku mówi, że w niektórych liczniejszych szkołach było kilku nauczycieli (P. L. tom LXXVIII, col. 940 — 942). Wiktor Vitensis wychwala jednego z takich kierowników młodzieży duchownej, który pracował w Kartaginie około r. 484 i dodaje: „Lectores infantuli una degunt, simul vescuntur, pariter psallunt". (De persec. Vand. lib. 4. cc. IX et X P. L. tom. LVIII. col. 246). Lektorzy często bywali osobistymi sekretarzami biskupów. W czasie prześladowań lektorzy strzegli ksiąg świętych. Oni też robili odpisy kodeksów Pisma świętego. Przełożony szkoły lektorów wraz ze swymi wychowanekami zasiadał do wspólnego stołu, odmawiał modlitwy przed posiłkiem i błogosławił pokarmy.

Należy nadmienić, że w Kościele greckim tylko lektorat jest znany jako święcenie niższe i wstęp do wyższych święceń.

Obecny Pontyfikał powierza lektorom trzy funkcje:

1. Legere ea, quae (vel ei, qui) praedicat.
2. Lectiones cantare.
3. Et benedicere panem et omnes fructus novos.

Zadaniem więc lektora było odczytać wyjątek z Pisma św., który później biskup będzie wyjaśniał. Tak było za czasów św. Augustyna (Enar. in ps. 138). Św. Izydora († 639) czytanie prorocत्व pozostawia lektorowi, bo już za jego czasów ewangelję czytał diakon, a lekcję z Now. Testamentu subdiakon (De officiis eccles. I. II c. XI. Epist. de gradibus P. L. tom LXXIII. 895). Co się zaś tyczy wyjaśnienia lekcji prorocत्व, to lektor nie mógł dawać swych tłumaczeń z pamięci, ale odczytywał komentarz napisany, potwierdzony przez biskupa.

O drugiej funkcji lektora wspomina św. Augustyn, gdy pisze, że lektor na przemian z dziećmi śpiewa psalmy, pod-

czas nabożeństwa (P. L. XXIX. 1550. serm. 352). W Kościele wschodnim, szczególnie u Greków, głównym zadaniem lektora było kierować śpiewem wiernych podczas nabożeństwa.

Trzeci przywilej lektora — poświęcenie chleba i nowych owoców, to pozostałość z owych czasów, kiedy młodzi lektorzy pod kierunkiem swego przełożonego zasiadali wspólnie do stołu i po błogosławieństwie spożywali pokarmy.

W upomnieniu biskup zwraca się do kandydatów do lektoratu z temi słowy: „Poznajcie wasze obowiązki i wypełniajcie je... Starajcie się tedy, byście słowo Boże, to jest lekcje święte wyraźnie i jasno ku zrozumieniu i zbudowaniu wiernych odczytywali, bez jakiegokolwiek kłamliwej zmiany, by Prawda Boskiego słowa nie ucierpiała przez waszą niedbałość w uszach słuchaczy. A co usty czytacie, w to wierzcie sercem i wykonujcie uczynkiem, pouczając przez to słuchaczy swoich i słowem i przykładem. Dlatego, gdy czytacie, stańcie w kościele na wywyższonym miejscu, by was wszyscy widzieli i słyszeli. Bo i postawą waszą macie wskazywać, iż kroczyście po wysokich szczytach cnoty, dając wszystkim was widzącym i słuchającym przykład życia niebiańskiego. A to niechaj w was Bóg dopełni łaską swoją”.

Lektorowi biskup wręcza lekcjonarz i mówi przy tem: „Weź i bądź głosicielem słowa Bożego i miej, gdy wiernie i z pożytkiem sprawować będziesz swój urząd, częśćkę z tymi, którzy słowo Boże dobrze sprawowali od samego początku”.

O tym wręczeniu księgi z lekcjami spotykamy wzmiankę w kan. 9 Koncylium pseudo Kartagińskiego czwartego z roku 398. „Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum episcopus ad plebem indicans eius fidem ac vitam atque ingenium. Post haec, spectante plebe, tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicens ad eum: „Accipe et esto lector Verbi Dei, habiturus, si fideliter et utiliter impleveris officium, partem cum eis, qui Verbum Dei ministraverunt”.

Obecny ceremoniał święceń lektora tak się przedstawia:

Po wyświęceniu ostjariuszy archidiakon przywołuje kandydatów do święcenia lektorów. O ile święcenia odbywają

się w Quatuor Tempora, to po święceniach ostjariuszy biskup odmawia drugą lekcję, a potem dopiero wraca do faldistorium, w środku ołtarza, gdzie siada w mitrze, a archidiacon przywołuje kandydatów. „Accedant, qui ordinandi sunt ad officium lectorum”. Każdy po wygłoszeniu jego nazwiska, zbliża się, jak to było powiedziane przy ostjariacie, do biskupa, mówi „adsum” i klęka. Gdy wszyscy uklęką, biskup napomina: „Electi, filii carissimi”. Po upomnieniu bierze biskup lekcjonarz i podaje im, a oni go dotykają prawą ręką. Biskup zaś mówi: „Accipite et estote Verbi Dei relatores”. Gdy już wszyscy dotknęli się lekcjonarza, biskup wstaje w mitrę i mówi do klęczących i do wiernych, otaczających ołtarz: „Módlmy się, bracia najmiłsi, do Boga Wszechmocnego, by na te sługi swoje, których przyjął do godności lektorów, wylał miłościwie błogosławieństwo swoje, by wyraźnie czytali to, co się w kościele czyta, a uczynkami to stwierdzali”. Następnie biskup zdejmuje mitrę, zwraca się twarzą do ołtarza i mówi: „Módlmy się. Panie święty, Ojcie Wszechmogący, Wieczny Boże, racz pobłogosławić te sługi Twoje na urząd lektorów, by częstym czytaniem pouczeni i wprawieni, głosili to, co się ma czynić, uczynkiem stwierdzali to, co głoszą, tak, aby przez obydwie czynności służyli Kościołowi świętemu przykładem świętobliwości”.

Po czym wyświęceni na dany znak przez archidiacona wracają na swoje miejsca. Na Offertorium składają biskupowi w darze świece na podziękowanie za otrzymane święcenie, a po „Domine non sum dignus” przystępują do Komunii świętej.

Święcenie egzorcysty.

Tertulian (Apologet. 23) i św. Justyn (2 Apol. VI. 6) piszą, że w pierwszych wiekach wszyscy chrześcijanie byli egzorcystami, bo musieli staczać ustawiczny bój z szatanem. Nie można jednak z tego świadectwa snuć wniosku, że w owym czasie nie było znane święcenie egzorcysty. Jest to raczej wyrażenie krasomówcze, ilustrujące grozę i trudne warunki ówczesnych chrześcijan.

Świadectwa i dokumenty historyczne stwierdzają, że urząd egzorcysty był znany. Najstarszym dokumentem jest list pap. Korneliusza (r. 252), w którym spotykamy się z wykazem duchowieństwa rzymskiego, gdzie wśród stopni hierarchii kościelnej znajdują się i egzorcyci (P. G. XX. 621 — 622). S. Cyprian wspomina o egzorcycie i jego funkcjach w kościele: „per exorcistas voce humana et potestate divina flagellari et uri et torqueri diabolium”. Epist. LXXVI. p. 15. P. L. t. III. col. 1198). Tenże św. Cyprian egzorcystów zalicza do hierarchii: „praesente de clero et exorcista et lectore”. (Ep. XVI. P. L. t. IV. col. 276). W okresie prześladowań za Deoklecjana (302) poniósł śmierć męczeńską egzorcysta Piotr (M. Boudois. La translation de saints Marcellin et Pierre, Paris 1907). Tegoż Piotra egzorcystę spotykamy na fresku w katakumbach wraz z kapłanem Marcelem (Perrot. Les catacombes de Rome. Paris 1852. t. III pl. LVIII). Napisy spotykane w katakumbach również stwierdzają, że w pierwszych trzech wiekach grzebano zmarłych egzorcystów. (Cardinali Iscrizioni Veliterne, pag. 213. O. Marucchi. I monumenti cristiani dell' Museo Pio Lateranense in fol. Roma. 1911 p. I.; De Rossi Roma sotterranea t. II. p. 275., pl. XXXVII. 28; Syxtus Scaglia. Notiones archaeologiae christianae t. II. Epigraphia. 1909. p. 205. fig. 85).

Ze świadectw powyższych wynika, że w III i IV wieku egzorcyci, jako tacy, często występowali przy czynnościach liturgicznych. Mniej o nich spotykamy wzmianek w V i VI wieku, kiedy katechumenat wychodzi z użycia. Wprawdzie nazwa i święcenie pozostały, ale władza i funkcje zostały przekazane kapłanom, a nawet zarezerwowane biskupom. Tak było na Zachodzie, bo jeżeli chodzi o Wschód, to egzorcyci tam byli znani, ale nie zaliczono ich do kleru (Constit. Apost. VIII. 26. 1. 2). Władzę usuwania czarta z opętanych uważano tam za wyjątkowy charyzmat. Egzorcyzmy przy czynnościach liturgicznych z zasady odmawiał tam diakon.

Zajęcia egzorcystów w pierwotnym kościele ograniczały się do pracy nad przygotowaniem katechumenów do chrztu świętego. Uczyli ich zasad wiary i odmawiali nad nimi mod-

litwy, t. zw. egzorcyzmy, których celem było usunięcie czarta od kandydatów do chrztu świętego. Wkładali przy tem swe ręce na głowy katechumenów. Do egzorcystów też należało przestrzeganie porządku w czasie udzielania Komunii świętej. Dawniej bowiem wszyscy obecni na Mszy św. przystępowali do Stołu Pańskiego. Kościoły były niewielkie, więc zadaniem egzorcystów było czuwać, aby uroczystość tak podniosła, odbywała się bez tłoku, zgietku, czy zamieszania. Obowiązkiem też egzorcystów było przygotować wodę do chrztu św. w Wielką Sobotę i w Sobotę przed Zielonymi Świątkami. Wreszcie podczas chrztu św. egzorcysta podawał biskupowi naczynie z solą i trzymał przed biskupem księgę z egzorcyzmami.

O tych obowiązkach i przywilejach egzorcysty wspomina i obecnie biskup w upomnieniu do kandydatów na egzorcystów. „Egzorcysta bowiem ma wypędzać szatana, a ludowi ogłaszać, by ten, który do społeczności (kościół) nie należy, ustąpił; ma on wodę nalewać przy Mszy św. Otrzymujecie władzę kładzenia rąk na opętanych, a przez włożenie rąk waszych wypędzają się za łaską Ducha św. i przez słowa zażegnania duchy nieczyste z ciał opętanych. Starajcie się tedy, abyście tak jak wypędzacie z ciał innych szatana, tak i z umysłu i ciała waszego usunęli wszelką nieczystość i nieprawość... Uczcie się przez urząd nasz panowania nad nałogami, aby w usposobieniu waszym nieprzyjaciel niczego nie znalazł, coby jemu podlegało”. Końcowa uwaga biskupa zasługuje na wyjątkowe podkreślenie: „tylko wtedy rozkazywać będziecie skutecznie szatanom u innych, gdy pierwaj w sobie zwalczyście ich różnorodną złośliwość”.

Obecny ceremoniał święcenia egzorcysty tak się przedstawia:

Do święcenia egzorcysty przygotowuje się księgę egzorcyzmów, pontyfikał, lub mszał.

Święcenia tego udziela biskup bezpośrednio po wyświęceniu lektorów, względnie po Kyrie eleison. O ile święcenie odbywa się w Quatuor Tempora, to po trzeciej lekcji. Biskup zasiada na faldistorium, a archidiakon odzywa się: „Accedant, qui ordinandi sunt ad officium exorcistarum.” Każdy odpo-

wiada „Adsum” i klęka przed biskupem ze świecą w ręku. Biskup odczytuje upomnienie, o którego treści już wyżej była mowa, a następnie kolejno podaje wszystkim księgę z egzorcyzmami. Wszyscy dotykają się prawą ręką, podczas gdy biskup mówi: „Bierzcie i zapisujcie sobie w pamięci i miejcie władzę wkładania rąk na opętanych, czyli są ochrzczeni, czy też dopiero do chrztu się przygotowują”.

Gdy wszyscy się dotkną księgi, biskup wstaje i zachęca obecnych do modlitwy w intencji wyświęconych, a następnie zwraca się do ołtarza i tak sam się modli: „Panie święty, Ojcze Wszechmogący, wieczny Boże, racz te sługi Swoje pobłogosławić na urzędzie egzorcystów, aby przez włożenie rąk i wypowiedzenie słów otrzymali władzę i moc zwalczania duchów nieczystych, by byli doświadczonymi lekarzami Kościoła Twego, utwierdzeni łaską uzdrowień i mocą niebiańską. Przez Pana naszego Jezusa Chrystusa Syna Twego, który żyje i króluje z Tobą w jedność Ducha św. Bóg na wieki wieków. Amen. Na znak dany przez archidiakona egzorcysty wracają na swoje miejsca. Na Offertorium składają biskupowi świece, a do Komunii św. przystępują po Komunii biskupa.

Święcenie akolity.

Akolita wyraz grecki, oznacza tego, który towarzyszy, idzie za kimś. Akolita stale towarzyszył biskupowi przy czynnościach liturgicznych. Święcenie to zostało wprowadzone do Kościoła Rzymskiego wtedy, kiedy w Rzymie był jeszcze w użyciu język grecki, a więc w drugim wieku ery chrześcijańskiej. Święcenie więc jest pochodzenia rzymskiego i po raz pierwszy o nim spotykamy wzmiankę w wykazie pap. Korneliusza (r. 251), gdzie jest mowa o 42 akolitach Kościoła Rzymskiego (Eus. Hist. Ecel. lib. VI. c. XLIII. P. G. t. XII. col. 621). Liber Pontificalis podaje, że już wcześniej, bo za czasów pap. Wiktora I (188 — 198) akolici byli znani pod nazwą „sequentes”. „Hic fecit sequentes cleros”. (Mommensen. Gest. pont. Rom. p. 18). Tenże Liber Pontificalis pisze, że pap. Kajus (283 — 296), „consuit, ut (ad) ordines omnes

in ecclesia sic ascenderetur: Si quis episcopus mereretur, ut esset ostiarius, lector, exorcista, *sequens*, subdiaconus, diaconus, presbyter et exinde episcopus ordinaretur". (Mommсен. Gest. pont. Rom. p. 39). Znane też było to święcenie i w kościele afrykańskim. Dowodem jest świadectwo św. Cypriana (ep. XLII). Napisy na grobach w katakumbach z III wieku również wspominają o akolitych. (P. Syxtus. Notiones Archeologiae Christianae, vol. II pars I pag. 196—197).

Pierwsze Ordo Rzymskich (wiek VIII, Ord. Rom. I ed. Mabillon. P. L. t. LXXVIII) obszernie mówi o czynnościach akolity. Siedmiu akolitów niosą pochodnie na czele procesji, która zdążała do kościoła stacyjnego. Dwóch znów towarzyszyło diakonowi, gdy śpiewał ewangelię. Zbierali ofiary od wiernych. Pomagali diakonowi i subdiakonowi w zbieraniu chleba i wina przed ofiarowaniem i przynosili do ołtarza te części chleba i wina, które zostały przeznaczone do Mszy św. Akolici trzymali obrus w czasie udzielania Komunii św., oraz obrusem nakrywali ołtarz przed liturgią. Jeszcze dzisiaj akolici w Wielki Piątek przed liturgią rozkładają obrus na ołtarzu.

Toż samo Ordo I mówi, że akolici przynosili częśćkę Eucharystji z poprzedniej liturgii i częśćkę tę diakon wkładał do kielicha. Również akolita otrzymywał z ołtarza częśćki Eucharystji, które roznosił do innych biskupów i kościołów na znak łączności i jedności wiary. Zwyczaj ten przechował się w Rzymie do V wieku, jak wynika z listu pap. Innocentego I (402 — 417) ad Decentium. 8. Akolici nosili Najśw. Sakrament w puszce pod płaszczem. Stąd przy święceniach otrzymywali duży płaszcz lniany. Ordo Rom. I mówi (P. L. t. LXXXVIII, 946), że akolici stali w półkolu około ołtarza w płaszczach odchylonych z rękoma podniesionymi, aby archidiakon mógł wygodnie podać im puszki „ad portandas oblationes”. Wreszcie według tegoż Ordo, akolici, ilekolwiek towarzyszą biskupowi, powinni mieć pod płaszczem naczynie ze świętą chryzmą. „Nunquam absque chrismate pergere, ut ubicumque ad pontificem se iunxerit et ipse aliquam confirmationem facere voluerit, semper paratus sit ad ministerium suum explendum” (Revue sciences ecclesiastiques 1925. p. 242).

O tem również wspomina i I Ordo Rom. „acolithae nunquam absque sacculis et sindonibus et chrismate procedunt”.

I Ordo Rzymskie z VIII wieku mówi nadto, że podczas celebry papieskiej występowało 7 akolitów z zapalonymi świecami. Tego również przestrzegano w średnich wiekach podczas celebry biskupa Ordynariusza. Pozostałością jest i obecny zwyczaj zapalania siódmej świecy na ołtarzu podczas celebry Ordynariusza we własnej diecezji.

Na procesjach liturgicznych akolici obecnie, podobnie jak dawniej, występują z zapalonymi świecami.

Na tem miejscu należy wspomnieć o św. Tarsicjuszu, akolicie, który otrzymał palmę męczeńską z rąk tej, że niósł Najśw. Sakrament. (Damas. Carmen 18. P. L. t. XIII).

Wszystkie czynności akolity, wyżej podane, doskonale pokrywają się z nazwą „towarzysza” względnie asystenta biskupa, kapłana i diakona przy czynnościach świętych.

Z czasem zajęcia akolity podczas uroczystości liturgicznych poczęły się zmniejszać, tak, że obecnie pozostał nadal przywilej postępowania z zapalonymi świecami na czele procesji, oraz zaszczyt przyniesienie chleba i wina do ofiary na ołtarz.

Ryt święceń akolity przypomina formularze pierwszych trzech święceń niższych. Spotykamy tu trzy części: upomnienie, wręczenie insygniów i modlitwa.

Obecny ceremoniał święceń akolity tak się przedstawia:

Do tych święceń przygotowuje się lichtarz ze świecą woskową niezapaloną i próżną ampulkę do wina wraz z tacką.

Święcenia udziela biskup bezpośrednio po wyświęceniu egzorcystów, względnie po Kyrie eleison. Natomiast w Quatuor Tempora po czwartej lekcji, Biskup siada na faldistorium, a archidiakon wywołuje kandydatów do święcenia na akolitę. „Accedant, qui ordinandi sunt ad officium Acolithorum”. Kandydaci zbliżają się do biskupa i po wypowiedzeniu „adsum” klękają ze świecą w rękę przed biskupem. Biskup siedząc w mitrze czyta upomnienie: „Przyjmując, synowie najmilsi, urząd akolitów, rozważcie, co podejmujecie. Akolita bowiem

ma nosić lichtarz, zapalać światło w kościele, przygotowywać wino i wodę do mszy św. Starajcie się więc urząd przyjęty godnie sprawować. Albowiem nie możecie się podobać Bogu, jeżeli w rękę do służby Bożej poniesiecie światło, a uczynkami waszymi służyć będziecie ciemności i dacie przez to innym przykład niewiary. Lecz jak Prawda odwieczna powiada: Niechaj światło wasze świeci ludziom, by widzieli dobre uczynki wasze i chwalili Ojca waszego, który jest w niebie: ...Bądźcież więc gorliwymi w wszelkiej sprawiedliwości i dobroci i prawdzie, byście oświecali i siebie i innych i Kościół. Wtedy bowiem w Boskiej ofierze godnie wino sprawować będziecie i wodę, jeżeliście sami Bogu się złożyli w ofierze przez życie czyste i dobre uczynki”.

Potem biskup podaje kolejno wszystkim lichtarz z niezapaloną świecą, których dotyczą się święceni, a biskup mówi: „Weźmijcie lichtarz z świecą i wiedźcie, iż przeznaczeni jesteście do zapalania światła w Kościele, w imię Pańskie”. Następnie podaje im próżną ampulkę, której również dotknąć się muszą, przyczem biskup mówi: „Weźmijcie ampulkę ku podawaniu wina do Eucharystii Krwi Chrystusowej, w imię Pańskie”. Gdy już wszyscy dotkną się ampulki, biskup wstaje i z mitrą na głowie zwraca się do obecnych z zachętą do modlitwy w intencji wyświęconych. Zdejmuje potem mitrę i zwraca się do ołtarza i tak się modli: „Panie święty, Ojcie Wszechmogący, wieczny Boże, któryś przez Jezusa Chrystusa Syna Twego, a Pana naszego i Apostołów Jego, na ten świat światłość Twojej chwały zesłał i któryś, aby śmierci naszej przedwieczny zmazać zapis, chciał, iż Tenże na chwalebnem drzewie zawisł i krew i wodę z boku Swego dla Zbawienia ludzkiego przelał, racz pobłogosławić te sługi Twoje, w urzędzie akolitów, aby w zapalaniu światła w Kościele Twoim i w podawaniu wina i wody przy sprawowaniu Krwi Chrystusa Syna Twego w Eucharystii wiernie służyli przy ołtarzach Twoich. Zapal Panie, umysły ich i serca miłością łaski Twojej, aby oświeceni blaskiem oblicza Twego wiernie w Kościele świętym się sprawowali. Przez tegoż Chrystusa Pana naszego. Amen. Odmawia biskup jeszcze drugą i trzecią

modlitwę w intencji wyświęconych, poczem na dany znak przez archidiakona, wyświęceni akolici wracają na swoje miejsca.

Na Ofertorium akolici wręczają biskupowi świece i po „Domine non sum dignus” przystępują do Komunii świętej.

Ks. dr Edward Górski.

KS. DR PIOTR BOBER

Penitencjarze Kolegiaty Sandomierskiej w latach: 1585—1600.

Ks. Ks. Prał. Wyrzykowskiemu i Kan. Bastrzykowskiemu, miłośnikom i znawcom świetnej przeszłości ziemi sandomierskiej, poświęca tę pracę autor.

WYKAZ ŹRÓDEŁ.

Do napisania poniższej pracy wykorzystane następujące materiały rękopiśmienne, złożone: A) w **Archiwum Kapitulnym w Sandomierzu**:

1) *Acta Capituli Sandomiriensis*, t. I (1581—1664) f. 425.

Acta Capitularia Venerabilis Capituli Sandomiriensis in Anno millesimo sexcentesimo sexagesimo quarte per me Paulum Złomański publicum S. Auth. Ap. et eiusdem V Capituli Actorum Notarium ac Vicecustodem connotata. t. II (1664—1744) f. 460.

Acta Capitularia Ven Capituli Sandomiriensis in anno Domini 1744 per me Martinum Jasiński Canonicum Precustodem ac Parochum S. Pauli Sandom. ejusdem V Capituli Actorum Notarium inchoata. t. III (1744—1782) p. 1074.

Liber Capituli Sandomiriensis t. IV (1782—1803). Pars I (1782—1795) p. 341. Pars II (1795—1803) p. 184. Index 8 p. nlb.

Cytować będziemy: A. C. S. (A. K. S.)

2) *Acta Consistorii Sandomiriensis* (1695—1705) f. 529.

Acta Consistorii Sandomiriensis 1650—1651) f. 390 — akta of. Kokwińskiego.

Acta Consistorii Sandomiriensis (1657—1675) f. 957 — akta of. Czerniakowskiego

Acta Consistorii Sandomiriensis (1706—1713) f. 345 — akta of. Żuchowskiego.

Acta Consistorii Sandomiriensis (1764—1771) f. 204 — akta of. Radwańskiego.

Cytować będziemy: A. Cons. S. (A. K. S.)

3) *Liber selectus excessuum Cleri inchoatur per RD Joannem Wieliczka Decanum et Officiale Sandom. MDXCV* f. 86.

Cytować będziemy: Lib. Exc. (A. K. S.)

- 4) Teczka różowa Nr. 40 z tytułem: Penitencjaria — cyt. T. R. (Pen.) (A. K. S.)
 Teczka zielona z tytułem: Personalia Rzeczeki — cyt. T. Z. (P. Rz.) (A. K. S.)
 Teczka Jana K. Odolskiego — cyt. T. O. (A. K. S.)

B) w Archiwum Konsystorskim Krakowskim:

- 1) Acta Episcopalia: vol. 36, B. Maciejewski (1603—1606).
 „ „ vol. 38, P. Tylicki (1607—1612).
 „ „ vol. 32, G. Radziwiłł (1592—1595).
 „ „ vol. 55, P. Gembicki (1647—1649).
 „ „ vol. 57, P. Gembicki (1652—1653).
 „ „ vol. 77, C. Łubieński (1714—1719).
 „ „ vol. 82, J. Lipski (1734—1737).
 „ „ vol. 84, J. Lipski (1739).
 „ „ vol. 83, J. Lipski (1744—1746).
 „ „ vol. 108, C. Sołtyk (1770—1775).

Cytować będziemy: A. E. (A. Kon. Kr.)

- Acta Tursciana (1797—1800) — cyt. A. T.
 2) Acta Administratorialia — vol. 21, C. Łubieński (1705—1706) — cyt. A. Adm.
 3) Acta Officialia — vol. 122, Modzicki (1734—1735).
 — vol. 191, Fr. Potkański (1759).

Cyt. — A. O. (A. Kons. Kr.)

C) w Archiwum Kapitulnym Krakowskim.

- 1) Liber continens decreta executiva visitationum et alia ad correctionem et reformationem vitae et morum Cleri pertinentium tempore felicitis regiminis Illmi et Reverendissimi Dni Bernardi Cardinalis Maciejewski Epi Crac. et Ducis Severien. conscriptarum, fol. 96.

Cyt. — L. V. Mac. (A. K. Kr.)

- 2) Acta Visitationum Illrmi et Rev. D Jacobi Zadzik Epi Crac., Ducis Severien. p. 404 † index 2 p. nlb. Nr 43.

Cyt. A. V. Zad. (A. K. Kr.).

Inne źródła rękopiśmienne oraz drukowane łącznie z literaturą będą podane w przypiskach pracy.

Rozdział I.

Powody fundacji penitencjarzy przy kolegiacie sandomierskiej.

Sobór Trydencki, nakazując diecezjalnym biskupom utworzenie kanonii penitencjarskiej, mającej zostać złączoną z najbliższą wakującą kanonią w kapitułach,¹ zdaniem późniejszego wyjaśnienia Św. Kongr. Kard-Tłum. Sob. Tryd. z dnia 15 maja 1584 r.² jak i wykładni ówczesnych kanonistów³ brał rzekomo pod uwagę tylko kościoły katedralne z wyłączeniem kolegiat. Tymczasem późniejsze orzecznictwo tejże Kongregacji, by tylko przytoczyć decyzję in c. Milevitana z dnia 20 grudnia 1749 r.⁴ nie wykluczało możliwości fundowania prebend penitencjarskich przy kolegiatach.⁵ Podobnie rozumiało dekret trydencki i nasze prawo partykularne, skoro na synodzie prowincjonalnym w Piotrkowie w 1577 r. na którym przyjęto uchwały trydenckie, polecało w wykonaniu dekretu trydenckiego (a miało na względzie tylko dekret z s. XXIV c. 8) biskupom prowincji gnieźnieńskiej ustanowienie nie tylko przy katedrach ale i przy kolegiatach wykształconych spowiedników czyli penitencjarzy, dla słuchania spowiedzi wiernych⁶.

¹ S. XXIV c. 8 (Richter: Canones et decreta Concilii Tridentini, Lipsiae 1853 p. 344).

² Przytacza Garcia N.: De beneficiis ecclesiasticis... Tractatus. T. I. Venetiis MDCXVIII, Tractatus de ben. P. 5 cap. IV § 1 n. 110 p. 374.

³ Garcia. dz. c. passim.

⁴ Richter dz. c. ad c. 8 s. XXIV n. 4. p. 345.

⁵ Sentis: Die praebenda theologalis und poenitentialis in den Kapiteln Mainz 1867 str. 24 oraz Schneider Ph: Die Bischoflichen Domkapitel, ihre Entwicklung und rechtliche Stellung im Organismus der Kirche, Mainz, 1885 str. 400 (nr. 261) — podstawę prawną erygowania tychże prebend stanowiło bowiem nie prawo powszechne ale statut czy fundacja oraz zezwolenie Rzymu.

⁶ „Cum tota ratio emendandae vitae in examine conscientiae versetur, ideo sancta synodus decretum Sacrosancti concilii Tridentini executioni demandando statuit, ut non solum circa ecclesias cathedrales, sed etiam collegiatis sint docti confessarii seu poenitentarii, qui confessionem audiant...” (uchwała 29) tekst u Ulanowskiego. Materyjały do Historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce w w. XVI. Archiwum Komisji Prawniczej t. I Kraków 1895 p. 504).

Uchwały powyższego synodu przywiezione do Krakowa przez posłów kapituły krakowskiej ks. ks. Stanisława Krasieńskiego archidiakona krak. i kan. Wojciecha Niwińskiego, archiprezbytera mariackiego, po złożeniu przez nich relacji z przebiegu obrad synodalnych na sesji w piątek 7 lipca 1577 r.¹ zostały na razie złożone do archiwum. Po zatwierdzeniu ustaw synodalnych przez Stolicę Ap.² rozpowszechnione drukiem³ i przedrukowane przez bpa Karnkowskiego w jego Zbiorze⁴ dotarły na pewno do wiadomości poszczególnych kapituł kolegiackich w diecezji krakowskiej. Ale to zaznajomienie się z uchwałami trydenckimi i prowincjonalnymi polskimi, mimo, iż zgodnie z breve Grzegorza XIII jednym z egzekutorów postanowień synodu piotrkowskiego z 1577 r. obok nuncjusza i prymasa był biskup krakowski,⁵ nie wzbudziło żywszego zainteresowania się naszym zagadnieniem w kapitułach diecezji krakowskiej poza jedną sandomierską, zajmującą się nim już na swych sesjach w 1585 r.

Czy wcześniej tej sprawy nie poruszano, nie można ustalić z powodu braku protokółów sesyj kapitulnych, gdyż najstarsza księga obrad kapitulnych dotąd zachowana w Archiwum D. Sand. zaczyna się od 1581 r.

¹ Acta Capitularia Ecclesiae Cracoviensis t. VII (1577 — 1587) f. 9 v.

² 29. XII. 1577 — okólnik prymasa Uchańskiego do episkopatu z 19. II. 1578 r. pr. Ulanowski dz. c. p. 508 — 10).

³ Acta et Constitutiones Synodi Provincialis Gnesnensis Provinciae Anno Domini MDLXXVII die XIX Mensis Maii habitae et celebratae. Cracoviae MDLXXVIII.

⁴ Constitutiones Synodorum, Metropolitanae Ecclesiae Gnesnensis, Provincialium, tam vetustorum quam recentiorum, usque ad annum Domini MDXXVIII. Studio et Opera Reverendissimi In Christo Patris, Domini Stanisłai Karnkowski, Dei gratia Ep. Wladislavien. et Pomeraniae, collectae et ad praescriptum sacrosancti Concilii Tridentini et S. Sedis Ap. correctae et in unum volumen redactae. Cracoviae, Andreas Petricovius impressit A. D. 1579.

⁵ Pr. ks. dr Al. Kakowski: Biskupa Stanisława Karnkowskiego Zbiór Konstytucyj synodalnych (Ateneum Kapłańskie 1912 str. 105), oraz ks. M. Morawski: Sprawa zwołania synodu prowincjonalnego w Polsce w 11. 1578—1579 (At. Kapł. 1927 str. 345 — 347) w przeciwstawieniu do Kakowskiego uważa synod z 1—3. X. 1578 r. za synod archidiecezjany gnieźn. a nie prowincjonalny.

Nasuwa się pytanie co do wyświeślenia powodów tak poważnego zajęcia się sprawą utworzenia kanonii penitencjarzkiej i urzędu penitencjarza w kolegiacie sandomierskiej, o której nie tylko Długosz¹ ale i biskupi krakowscy w czasie swych wizytacji wyrażają się z największymi pochwałami, zwąc ją sławną i pierwszą kolegiatą w ich diecezji po katedrze krakowskiej.² Zapewne do tych przyczyn nie można zaliczyć trudności religijnych związanych z ożywioną działalnością reformacji w ziemi sandomierskiej, boć liczni w tych okolicach heretycy zarówno luteranie czy kalwini, mimo odbycia swego zjazdu w 1570 r. w Sandomierzu i zawarcia na nim t. zw. ugody sandomierskiej (consensus), mającej na oku pogodzenie 3-ch kierunków reformatorskich t. j. luteran, kalwinów i braci czeskich, mieli swą główną siedzibę w Rakowie, a nigdy poważniejszych wpływów nie posiadali w Sandomierzu. Mógł więc K. Cichocki, proboszcz św. Piotra w tym mieście i kanonik tejże kolegiaty w swych znanych w Polsce i za granicą: „Alloquia Osieciana...” pisać z dumą o swym mieście: At nunc si quis ex illo Helvetiae Tugurino (siedziba kalwinistów nad jeziorem Lemańskim w Szwajcarii) ministro-

¹ Liber Beneficiorum dioecesis Cracoviensis t. I (Cracoviae MDCCCLXIII: Opera omnia cura A. Przeździeckiego edita t. VIII) p. 300 pisze: „Primum post matricem primariam et cathedralem Cracoviensem ecclesiam, dabimus, Sandomiriensi ecclesiae, sub honore et titulo BMV, dicatae, locum: nec abs frequentibus enim adornata decoribus, adeo apud polonicam ecclesiam vulgato communique celebris est, ut parum a plerisque cathedralibus differat...” i jako powody tej powagi i sławy podaje 3 fakty: posiadanie relikwii Męczenników z 13 w., pomordowanych przez Tatarów z obchodem uroczystym ku ich pamięci 2. VI, piękne położenie i urodzajność ziemi oraz poważną liczbę kleru wyższego i niższego, pełniącego służbę bożą przy kolegiacie.

² Dekret ref. bpa P. Gembickiego z 20. 5. 1652 r. pt. Decreta reformationis ex visitatione Eccl. Colleg. Sandom., wszyte i osobno foliowane w A. C. S. t. I po f. 314 (A. D. S.) W rozdziale I De templo (f. I) zaznacza, iż kolegiata sand. pięknem, splendorem i szczególnie (praecipue) kultem bożym przewyższa inne bazyliki w Królestwie Polskim, pr. też Ordinatio Visitationis bpa K. Łubieńskiego z 17. 4. 1717 r., po odbytej wizytacji w dniach: 14—16. 4. 1717 r. pod nr. 18: „Quandoquidem Ecclesia haec post Cathedralē Nostram prima est Collegiata et prae ceteris aliis insignis ex quo tam interno et externo decore alias antecellit...” (A. C. S. t. II. f. 245 v. A. K. S.).

rum grege Sandomiriam appulerit, quid censeo, si nullum repererit Calviniani dogmatis sectatorem dicturum? si populum frequentem, ad templa D. O. M. dicata quotidie confluere animadverterit, si inter tot templa catholica nullam synagogam Lutheranorum, nullum coetum calvinisticum conspexerit".¹

Również nie można pod te powody podciągnąć braku dostatecznej cyfry duchowieństwa mogącego obsłużyć potrzeby duszpasterskie miejscowych wiernych, boć na terenie miasta istniały w połowie drugiej 16 w. dwa kościoły parafialne tj. św. Pawła poza murami miasta i św. Piotra w pobliżu kolegiaty, obejmujące swym zasięgiem pracy Sandomierz z przedmieściami i pobliskimi wioskami.² Nadto w świątyniach zakonnych: św. Jakuba i św. Marii Magdaleny należących do Zakonu Kaznodziejskiego oraz szpitalnym św. Ducha, zarządzanym przez Kanoników Regularnych de Saxia mogli wierni przystępować do Sakramentów św.³ Zresztą Sandomierz w tym czasie zdaniem Bulińskiego mógł liczyć najwyżej około 8000 mieszkańców,⁴ cyfra zaś przystępujących do spowiedzi wielkanocnej w parafii św. Piotra w 1672 r. wynosiła 1300 osób⁵ a u św. Pawła 750.⁶

Powodów raczej i to natury ogólnej zajęcia się tak wczesnego sprawą utworzenia odrębnego urzędu penitencjarza w kolegiacie miejscowej należy szukać w znaczeniu Sandomierza jako ośrodka zarówno organizacji kościelnej jak i życia religijnego w tej części diecezji krakowskiej. Był on już pod

¹ *Alloquiorum Osiecensium sive variorum familiarium sermonum Libri Quinque... autore eodem Gaspere Cichocio Canonico et Paroeco Sandomiriensi, Cracoviae In Officina Basilii Skalski A. D. 1615 p. 13 nlb. 540+2 nlb. Lib. I. cap. XXII p. 89*

² Buliński: *Monografia miasta Sandomierza*, Warszawa 1879 str. 314, 375 n.

³ Buliński dz. c. str. 281 nn 372 nn, 349; skarży się na praktykę szafarstwa Sakram. św. przez zakonników kard. Radziwiłł w: *Exhortationes in visitationibus III. olim. Card. Radziwiłł Epi Crac. Ducis in Olyka* (A. Kons. Kr.) f. 11.

⁴ Dz. c. str. 96.

⁵ Tenże str. 385.

⁶ Tenże str. 317.

koniec XII stulecia siedzibą okręgowego archidiakonatu,¹ obejmującego wedle wykazu z synodu krak. bpa M. Szyszkowskiego z 1621 r. w 4 dekanatach 53 parafie² a jego zwierzchnik przed wytworzeniem urzędu oficjałów foralnych załatwiał sprawy administracyjne, sądowe i skarbowe zarówno podwładnego duchowieństwa jak i wiernych.³

Był również Sandomierz siedzibą stałego foralnego oficjała i to już w drugiej połowie XIV w.⁴, do którego jurysdykcji poza właściwą sądową należała i administracyjna jak np. administracja w imieniu bpa na terenie oficjalu Sakramentu Pokuty. Dowodem tego nominacja w tym okresie na oficjała sandom. ks. Jana Młodziejewskiego, opata koprzywnickiego, kustosza opatowskiego i prokustosza sandom. przez bpa Fr. Krasińskiego z 10. 11. 1572 r. z Bodzentyna, wyraźnie

¹ Silnicki: *Organizacja archidiakonatu w Polsce, we Lwowie* (Studia nad Historią Prawa Polskiego t. X. Z. 2) str. 120, po raz pierwszy w źródłach występuje archidiakon sand. Raul w 1207 r. Kodeks Dypl. Mał. t. I nr. 7); pr. Silnicki dz. c. str. 46 przyp. I. Zdaniem Bulińskiego (dz. c. str. 158) idącego za Theinerem (za nim Wiśniewski: *Katalog Prałatów i Kanoników Sandomierskich od 1186 — 1926* tudzież sesje Kapituły Sandomierskiej od 1581 do 1866 r. Radom 1926, str. 8) archidiakoniat miał być erygowany około 1319 r. Fakt ten należy odnieść do stanu uposażenia z tego okresu prałatury archidiakona dochodami kościoła parafialnego św. Pawła w Sandomierzu. Niezrozumiałym byłoby, by mniejsze pod względem znaczenia politycznego w epoce książąt dzielnicowych w XIII w.: Zawichost czy Lublin miały już swych archidiakonów pierwszy w 1212, drugi w 1198 r. (pr. Silnicki dz. c. str. 46 przyp. I.) gdy „Sedes principalis” państwa polskiego obok Krakowa i Wrocławia, jak go zowie Gall słowami testamentu Wł. Hermana, siedzibą dworu książęcego i kolegiaty, pozostawił bez niego. (Kronika Galla... przet. R. Grodecki. Bibl. Nar. Nr 59. (Seria 2). Kraków 1923, str. 109.

² *Reformationes Generales ad Clerum et Populum Dioecesis Cracoviensis... Cracoviae... (1621) cap. XI* (p. 36—7) Silnicki (dz. c. str. 120) podaje tę samą cyfrę parafii, gdy Buliński (dz. c. str. 158) błędnie — 37.

³ Silnicki dz. c. str. 152 — 5.

⁴ Tak można wnioskować z aktu fundacji jurysdykcji oficjałskiej poprzednika Młodziejewskiego, Krzysztofa Zaborowskiego z 22. 5. 1556 r., w którym to dniu zakłada protest wobec egzekutorów testamentu poprzednika; schol. Stan. Lipnickiego o zwrot w stanie niekompletnym ksiąg oficjałskich w liczbie 24 tomów, poczynawszy od 1398 r. (I tom za lata 1398—1416) pr. *Acta Officialia Ch. Zaborowski Can. et Offic. Sandom. f. I* (A. K. S.).

zaznaczająca wśród wykazu uprawnień nowego oficjała: „...auctoritatemque ordinariam super audiendis confessionibus et absolutionibus concedendis in casibus episcopalibus, discretis tamen et idoneis presbyteris, conferendi et impertiendi...”¹

Do kolegiaty sandomierskiej i urzędu oficjałskiego zgłaszali się napewno często penitenci dla otrzymania od spowiedników, uprawnionych przez oficjała abszolucji od wypadków zastrzeżonych bpowi z okręgu oficjałatu.² Zgłaszali się również i penitenci, publiczni grzesznicy, by zgodnie z panującym w tej kolegiacie zwyczajem, jak to stwierdzają w swych dekretach ref. wizytatorzy bpi: Radziwiłł w 1595 r.³ i Maciejowski w 1604 r.,⁴ który ich zdaniem, jako chwalebny należałoby na przyszłość zatrzymać, w W. Czwartek po odbyciu spowiedzi i odprawieniu publicznej pokuty w uroczystym obrzędzie rekonyliacji wobec Oficjała, Kapituły i kleru niższego kolegiaty, pojednać się z Kościołem.⁵ Trudno zaś przypuszczać,

¹ (A. E. v. 30) Fr. Krasieński (1572—77 (f. 8.) A. Kons. Kr.) oraz A. O. (1562—1570). J. Młodziejowski (p. 1—3 A. K. S.).

Odnosnie do ujęcia istoty urzędu oficjała gen. i okręgowego w Polsce w XV w. pr. pracę A. Vetulaniego pt. „Prawne stanowisko oficjałów biskupich w Polsce w XV stuleciu”. *Studia Historyczne ku czci St. Kutrzeby*. (Kraków 1938 t. I. str. 471—91), w której stawia tezę, iż jurysdykcja terytorialna oficjała okręg. pokrywała się z okręgiem archidiaconatu (str. 474—5) przy czym była to władza delegowana według zdania glossatorów CJC (tamże str. 480).

² Stwierdza to bp Zadzik w dekrecie ref. dla wikarych tej kolegiaty z 30/5 1639: „quamvis plerique hominum casibus reservatis irretiti ad hanc ipsam Collegiatam pro consequendo absolutionis beneficio confugere solent...” (A. V. Zadzik. f. 241—1 (A. K. Kr.).

³ „Veteri consuetudine receptum reprehendimus in hac Ecclesia: quod F. V. Magna publici paenitentes per Officialium nostrum reconciliantur, id propter maiorem reverentiam cum assistentia Praelatorum, Canonicorum, Vicariorum, et Mansionariorum solemniter fieri in posterum praecipimus”. (ACS. t. I, f. 78 (A. K. S.) 12).

⁴ A. C. S. t. I, f. 109 v (A. K. S.) podobne zwyczaje w innych katedrach polskich np. warmińskiej, wrocławskiej.

⁵ Pokuta publiczna znana była w Polsce już od wieków średnich, jak informują ówczesne synody np. wrocławski z 1410 r. (pr. Montbach: *Statuta synodalia dioecesis Ecclesiae Wratislaviensis, Wratislaviae* 1855 p. 21) różniący między pokutą uroczystą publiczną a zwyczajną publiczną, dalej

by sam Oficjał słuchał spowiedzi odnośnych penitentów przed właściwym obrzędem wwiedzenia do świątyni (rekonyliacji). Na terenie zaś miasta, jak zaznacza kapituła na swej sesji generalnej w dniu 9. 9. 1631 r. niewielu było duchownych przy kolegiacie, a wśród nich mało kto uzdolniony do pełnienia urzędu spowiednika.¹ Duchowieństwo bowiem wyższe

synod krakowski bpa Nankera z 1320 r. (art. 47) pr. Fijałek: *Najstarsze statuty synodalne krakowskie biskupa Nankera* (Studia i materiały do Historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce Nr 5) w Krakowie 1915, str. 61), synody chełmskie bpa Jana Biskupca (I-szy między 1434—1440) pr. Sawicki: *Concilia Poloniae. Źródła i Studia Krytyczne IV Najdawniejsze statuty synodalne diecezji chełmińskiej z XV w.* w. Lublin 1948, str. 76—8, 162) oraz kanonista Mikołaj z Błonia w pracy: *Tractatus de sacramentis et divinis officiis ac eorum administrationibus: De Sacramento penitentiae...* Cracoviae... 1529, f. 20, zależny w zakresie definicji rodzajów pokuty publicznej od statutów wrocławskich z 1410 r. Porównać należy w tej sprawie wywody współczesnych autorów np. Didacus Covarrivias: *Opera omnia Antverpiae apud Vianam et Haeredes P. Belleri. A. D. C. I. I. XIV, t. 2, lib II, cap. 10 n. (p. 140)* podający definicję tejże pokuty publ. „Publica poenitentia ea est, quae absque ulla solemnitate publice fit ex episcopi, vel sacerdotis mandato, ubi peccatum publice commissum fuerit... Solemnis vero poenitentia est, quae olim in cap. quadragesimae certis servatis ritibus fieri solebat... quae ab alio quam ab episcopo iniungi non potest...”

Nie wnikając bliżej w rozbiór tego zagadnienia (szczegóły w pracy Ulanowskiego: *O pokucie publicznej w Polsce*. Rozp. wyd. hist.-fil. AU t. 23 (Kraków 1888) zaznaczyć trzeba, iż Sob. Tryd. w dekrecie, w którym polecił utworzenie kanonii i urzędu penitencjarza, przyjmuje istnienie pokuty publ. za jawne występki, zostawiając roztropności biskupów zamianę pok. publ. na tajną zależną i od wypadku (XXIV c. 8 pr. Richter dz. c. p. 344). Za Sob. Tryd. synod prow. piotrkowski w 1589 za Karnkowskiego powołuje się wyraźnie na to postanowienie odnośnie do nakładania pok. publ. przez (spowiedników) pr. *Decretales S. Pontificum pro Regno Poloniae et Constitutiones Synodorum Provincialium et Dioecesanorum Regni eiusdem ad summam collectae, Posnaniae MDCCCLXXXIII t. III, p. 237 (lib. V, tit. XXXVIII, cap. XLVIII)*. Formę nakładania pokuty publ., czas trwania tejże, rekonyliację wielkoczwartkową po uprzedniej spowiedzi, raz na początku W. Postu, drugi raz w W. Środę wobec penitencjarza kościoła metrop. gnieźn. czy kościołów kolegiackich podaje Synod. diec. gnieźn. w 1612 r. (pr. *Decretales S. Pontificum...* t. III, p. 237—8) i liczne zarządzenia bpa warmińskiego M. Kromera np. z 2. 4, 1578, 29. I. 1585 (pr. Hipler: *Monumenta Cromeriana Zeitschrift f. die Geschichte...* Ermlands B. 10. J. 1891) 3 str. 264—5, 270—4, 277—8.

¹ A. C. S. t. II, f. 170 v (A. K. S.)

(z wyjątkiem 2-ch) a niższe (również z wyjątkiem 2-ch), jak to stwierdza dekret ref. kard. Maciejowskiego z 1604 r. znajdowało się na niskim poziomie życia wewnętrznego i umysłowego, nic dziwnego, że należało pomyśleć o powołaniu stałego spowiednika, któryby stale rezydując przy kolegiacie swymi przymiotami umysłu i serca dawał rękojmię należytego administrowania Sakramentu Pokuty.¹ Tym bardziej, że do kolegiaty sandomierskiej, chociaż do r. 1717 nie była kościołem parafialnym z racji obchodzonego w niej uroczystości święta Męczenników sandom. w czerwcu, uposażonego hojnie przez Stolicę Apost. odpustami tłumnie napływali wierni miejscowi i z dalszych stron, pragnący na miejscu dopełnić zwykłych warunków zyskania odpustu, tj. odbycia spowiedzi i przyjęcia Komunii św.² Nie inaczej było i na inne święta jak np. święto Tytułu Kolegiaty, Narodzenia N.M.P. (8. 9), czy na św. Jakuba i inne uroczystości różańcowe obchodzone w kościele św. Jakuba poza murami, własności Dominikanów.³

Wreszcie Sandomierz jako siedziba wojewody, starosty, władz miejskich tj. urzędu radzieckiego i wójtowskiego, ożywiony nadto środek handlowy na szlaku: Opatów, Przemyśl, Lwów, położony nad ważnym szlakiem handlowym wodnym Wisły (handel soli, drzewa, zboża), cieszący się prawem składu, własnej komory celnej,⁴ ściągając na ożywione zjazdy, jarmarki na św. Pyskę, Nawrócenie św. Pawła (słynne kontrakty sandomierskie), po Wniebowzięciu (dwutygodniowy jarmark) szlachtę, chłopstwo okoliczne, załatwiające tu swe interesy gospodarcze, polityczne, a zapewne i potrzeby religijne.

¹ L. V. Mac. f. 66—69 (A. K. Kr.)

² pr Długosz: Liber Beneficiorum (dz. c.) p. 300: „quapropter illos et magnos indulgentias appellat, et frequentibus populorum concursu, quasi sanctis martyribus illic a Tartaris occisis parentaturus, anniversarium agit celeberrimum”.

³ odpusty na 2/3—VI nadane w 14 w, potwierdzone przez Urbana VIII w 1641 r. i Benedykta XIV w 1756 r. (Buliński dz. c. str. 173—5 przyp. 2) na 8. 9 przez Piusa VI w 1786 r. (Buliński dz. c. str. 174, przyp. 1) pr Buliński, str. 41, 96, 145.

⁴ Grodecki: Znaczenie handlowe Wisły (Studia Historyczne ku czci Stan. Kutrzeby, t. II Kraków 1938, str. 282, 285, 292).

Wszystko to sprzyjało ożywieniu nie tylko życia handlowego ale i religijnego, dając okazję do manifestacji żywej wiary, wyrażającej się w przystępowaniu do sakramentów św.¹ Bez wątpienia nie brakło na obrazie tego ruchliwego życia miejskiego i cech ujemnych, w formie występków przeciw moralności chrześcijańskiej, na które się skarżą wizytatorzy jak bp. Radziwiłł, Maciejewski czy Zadzik.²

Te wszystkie powody złożyły się pośrednio na zainteresowanie się przez oficjała i kapitułę miejscową sprawą ufundowania urzędu stałego i odrębnego penitencjarza przy kolegiacie, któryby mógł wyłącznie się poświęcić szafarstwu Sakr. Pokuty, nasuwającego na tym ruchliwym terenie wiele wypadków skomplikowanych i trudnych do rozstrzygnięcia.

Ale od pierwszych zabiegów do pomyslnego powstania rzecznej fundacji kanonii penitencjarskiej upłynęło przeszło

¹ Sarnicki: Descriptio Poloniae anno 1580 (wydane w Lipsku 1712 p. 1918) oraz inny opis miasta przez Cellaryusza w 1659 r. kreślą dobrobyt miasta, kulturę jego mieszkańców, zamożność mieszczaństwa w 16 w. i 1 połowie 17 w. pr Buliński dz. c. str. 16, jak i Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich wydany pod redakcją Br. Chlebowskiego, Wł. Walewskiego. t. X Warszawa 1889, artykuł: Sandomierz, str. 275—6.

² Radziwiłł w swej wizytacji z 1595 r. skarży się na pijaństwo w słowach: „w mieście jest dużo karczem i szerzy się pijaństwo. Upominamy rajców, aby w zimie najwyżej do godziny 3-ej, w lecie do 1-ej napoje sprzedawane były. (Wiśniewski: Katalog. Cz. II, str. 23) pr. ACS t. I f. 81 (A. K. S.) w swej egzorcie wygłoszonej w kolegiacie do ludu w czasie wizytacji wylicza grzechy: Mercatus diebus festis fiunt vos non prohibetis quavis sub suspensione ab ingressu ecclesiae”. „Liberos vestros non erudit in pietatem nec ad catechismus disceri ad parochiam mittitis. Peccata publica non prohibetis, ebrietates, fornicationes. „Alii vero ne confitentur quidem nec ad sacramentum corpus domini accedunt” pr Exhortationes in visitationibus Ill. olim Card. Radziwiłł Epi Crac. Ducis in Ołyka f. II—IIv (A. Kons. Kr.)

bp Zadzik w dekrete ref. z 30. 5. 1639 w tytule De populo et Magistratu upomina władzę miejską, by miała pilniejsze baczenie na „maleficos, incantatores, publicos concubenarios, adulteros...” (A. V. Zad. f. 251v (A. K. Kr.) instygator za oficjalu Kokwińskiego w dniu 4. 2. 1650 r. pozywa rajców miasta przed sąd tegoż o brak dozoru nad nadużyciami w mieście w słowach: „Quia vero multa scandala per propinationem cremati diebus dominicis et festis ante absolutionem divinorum solent fieri...” (A. Cons. S. 1650—51) f. 8 (A. K. S.)

100 lat, stąd też w międzyczasie musiano znaleźć prowizoryczne środki zaradcze. Przedstawić powyższe wysiłki kapituły i osób związanych węzłami życzliwości i poświęcenia z kolegiatą, scharakteryzować instytucje penitencjarzy wraz z ich działalnością — oto cel naszej pracy, którą dla przejrzystszego omówienia materiału źródłowego podzielimy na następujące rozdziały: Rozdział II. Kanonicy - penitencjarze. Rozdział III. Penitencjarze - Prepozyci Domu Ks. Emerytów. Rozdział IV. Penitencjarze-wikariusze kolegiaty. Rozdział V. Penitencjarze zakonni i okolicznościowi. (c. d. n.)

KOMUNIKATY.

I.

Kuria Diecezjalna przypomina Wiel. XX. Proboszczom, że na konto Kurii (P.K.O. I-1034/113) należy przysyłać tylko opłaty, dotyczące Kurii, a mianowicie: ofiary na fundusz diecezjalny (tributum), na Sem. Duchowne 2 tace: I niedzieli lutego i 15/VIII, tace: z Gorzkich Żali w W. Piątek z 6/I, z III niedzieli października, z 29/VI i z „festa suppressa”.

W żadnym wypadku *nie należy wpłacać na konto Kurii składek na Dom Emerytalny, za „binacje”, prenumeraty „Kroniki” i różnych opłat za druki, broszurki itp.*, ani też przyczepiać ich do innych opłat kurialnych.

Konto Kurii również nie może pośredniczyć w przesyłaniu należności dla doręczenia różnym osobom.

Wszelka taka niedokładność utrudnia planowanie kasowe i sprawozdania do N. B. P., obciążając sztucznie konto obcymi sumami.

Przy wysyłaniu właściwych zobowiązań *trzeba koniecznie na odcinkach zaznaczać ich przeznaczenie* (np.: trb., W. P., 6/I, 29/VI, 15/VIII, 1 n. II, 3 n. X).

II.

Dnia 19/I 51 r. za Nr 339/51. Kuria Diec. rozesłała w okólniku zawiadomienie o konieczności należenia wszystkich parafii

do obrotu bezgotówkowego. A więc wszyscy Księża Proboszczowie powinni:

1) Otworzyć konto parafialne w P. K. O. lub w N. B. P. p.n.: „Kościół Rz.-Kat. parafii...” Informacji co do tego udzielają wymienione banki. Nr konta należy podać do wiadomości Kurii.

2) Od 13 lutego r. b. pogotowie kasowe dla parafii naszej diecezji przez N. B. P. w Sandomierzu jest tak ustalone:

1. Radom, Końskie, Opoczno, Iłża i Kamienna — po 800 zł.

2. Bieliny, Daromin, Janików, Łukawa, Piórków, Stodoły i Sieciechów-Miasto — po 300 zł.

3. Dla wszystkich innych parafii — po 500 zł.

Wszelką gotówkę ponad górną granicę pogotowia kasowego należy umieszczać na koncie parafii najpóźniej następnego dnia, a w parafiach, gdzie nie ma na miejscu poczty, — do 3-ch dni.

3) Wydatki należy regulować przelewami lub czekami rozrachunkowymi, gdy przekraczają sumę 900 zł. Poniżej tej sumy dozwolone jest wpłacać odręcznie, albo przekazem pocztowym lub czekowym, na każdy rachunek i to bezpośrednio. W praktyce parafialnej ma to zastosowanie przede wszystkim wtedy, gdy chodzi o regulowanie wynagrodzeń za pracę robotnikom lub rzemieślnikom nawet z ich materiałem, o ile nie są uczestnikami obrotu bezgotówkowego. Wszystkie parafie w diecezji Sandomierskiej dostały ogólne zezwolenie N. B. P. w przytoczonym wypadku na przekroczenie górnej granicy pogotowia kasowego o sumy niezbędne na dokonanie tych wypłat z pogotowia i wpływów bieżących na okres uzasadniony istotną potrzebą.

Na wypłatę stałych pensyj należy odpowiednią ilość pieniędzy podjąć czekiem z konta.

4) Uczestnicy obrotu bezgotówkowego obowiązani są składać miesięczne sprawozdania i kwartalne wnioski kasowe.

O ile wydatki budżetowo-administracyjne jakiej parafii nie przekraczają 54.000 zł rocznie, to taka parafia może indywidualnie starać się o zwolnienie z obowiązku „planowania kasowego”.

Kontrolę w sprawie stosowania ustawy i przepisów wykonawczych przeprowadzają P. K. O. i N. B. P.

W razie ujawnienia wykroczeń świadomych lub nieświadomych, banki te mają kierować sprawę do prokuratora, a temu, kto nie spełnił przepisanych obowiązków, grozi kara więzienia do 2-ch lat i grzywna.

Z życia diecezji.

Akademia ku czci Wniebowziętej.

21 stycznia 1951 r. Seminarium Duchowne uczciło ogłoszenie dogmatu o Wniebowzięciu Matki Bożej oryginalną imprezą. Był to referat, ale nie stereotypowy, jak zwykle bywają referaty. Udział bowiem wzięli wszyscy alumnii. W pięknie udekorowanej auli teologicznej, która od dnia tego przemianowana została na aulę „In honorem B.M.V. in coelum Assumptae” zjawili się — J.E. Ks. Biskup Ordynariusz i J.E. Ks. Biskup Sufragan oraz zaproszeni goście. Wszyscy stojąc odśpiewali Bogurodzica. A potem... zaczął się referat nt.: „Hołd wieków dla Maryi Wniebowziętej” obejmujący:

1. *Pismo św.* a) Protoewangelia — Gen. 3, 15; b) Ewangelia św. Łukasza — 1, 28 c) Apokalipsa św. Jana 12, 1—2.

2. *Liturgia starożytna* a) Liturgia mozarabska b) Mszał Gotycki c) Sakramentarz Gregoriański Congaudete — śpiew

(fragm.) Sekwencja, uł. Notker Balbulus († 912).

3. *Ojcowie i pisarze K-ła* Św. Jan Damascęński — (hom. na Wniebowz.)

4. *Średniowiecze* a) św. Antoni Padewski — (fragm. kazania na Wniebowz.) b) św. Tomasz z Akwinu — (Op. VIII) c) Dante (fragm. z 32 i 33 pieśni „Raju”) Salve salutis ianua — śpiew — fragm. Sekwencji, uł. bp. Jan Łódzia († 1345) O Maryjo rzeczniczko ludzka — pieśń z XV w. mel. z XVI w.

5. *Teologowie nowożytni* a) św. Robert Bellarmin — (fragm. z 40 kazania na Wniebowz.) b) ks. Piotr Skarga — (fragm. kazania na Wniebowz.) Królowa nieba — pieśń PP. Benedyktynów w Staniątkach z XVII w. Gość niewidziany — pieśń PP. Klarysek ze St. Sącza z XVIII w. c) św. Alfons Li-guori — (fragm. z „Uwielbienia Maryi”).

Program ten wykazuje tylko sam szkielet. Ale obecni przeżywali wszystkie te momenty,

które w rozwoju Tradycji katolickiego Kościoła złożyły się na tę wspaniałą chwilę, jaką stało się ogłoszenie dogmatu o Wniebowzięciu. Momenty te połączone były przez jednego z alumnów i powiązane w jedną całość, tak, że chociaż poszczególne fragmenty historycznie były nieraz od siebie dość odległe, nie wyczuwało się przecież tej przestrzeni blisko dwudziestu wieków.

Najpierw teksty z Pisma św. zbliżyły samą postać Tej, którą Matką Wniebowziętą odtąd nazywać będziemy. Potem starożytna liturgia utwierdziła nas w wierze i przekonaniu, że święto to jest bardzo stare, bo sięgające pierwszych wieków chrześcijaństwa. Ojcowie i Doktorowie Kościoła, wszystkie najtęższe umysły swego czasu, broniły tego przywileju Maryi. A w ślad za uczonymi dowodzeniami teologów, szła pieśń i nabożeństwo prostego ludu, czego dowodem były

wykonywane przez chór alumnów pieśni polskie, sławiące Wniebowzięcie Maryi.

Pod koniec tego „referatu” zabrzmiało radosne i pełne siły Magnificat i maryjny hymn „Błękitne rozwińmy sztandary”.

Na zakończenie przemówił J.E. Pasterz Diecezji, dziękując za ten obchód ku czci nowego przywileju Matki Bożej, a proste i serdeczne swoje słowa poparł życzeniem, aby na honorowym miejscu auli „Assumptionis”, zawiesić obraz przedstawiający Wniebowzięcie.

Al. Kuczkiewicz

Instalacja kanonicka.

Dnia 25 lutego w katedrze sandomierskiej odbyła się instalacja kanonicka ks. Prałata Józefa Pastuszki, Profesora Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, na kanonika gremialnego Kapituły Katedralnej.

Ś. p. ks. Eugeniusz Jeziorowski.

Ks. Eugeniusz Jeziorowski urodził się w Kielcach dnia 10 listopada 1884 r. jako syn Zygmunta i Marii z Kisielewskich.

W 1902 r. ukończył zmarły 4-klasowe progimnazjum w Sandomierzu i tu wstąpił też do Seminarium Duchownego. Kapłaństwo otrzymał w 1909 r. w Warszawie z rąk ks. Biskupa Kazimierza Ruszkiewicza.

Pierwszą placówką duszpasterską ks. E. Jeziorowskiego był wikariat w Kowali, skąd przeniósł się, pracując kolejno na

wikariatach: w Bielinach Opocz., w Gowarczowie, w Ciepeliowie, w Błotnicy, w Jasieńcu i w Połańcu.

Jako administrator i proboszcz, zmarły pracował od 1918 do 1947 r. w Zemborzynie, Tymienicy, Jasieńcu, Strzegomiu, Kleczanowie i Wiśniowej.

Zawsze był śp. ks. Jeziorowski bardzo uczynny. Po rzeczeniu się Wiśnionej, będąc już chorym, pracuje w Wierzbicy razem z księdzem Proboszczem M. Bojarczakiem, a jako zniechędźniały starzec emeryt, w Sandomierzu chętnie przychodził do kościoła Św. Ducha, aby odprawiać Mszę św. i spowiadać w dni świąteczne. Zmarł on dn. 7 II. 1951 r. w Sandomierzu i został pochowany w grobie Księży Emerytów.

Wydawca: Kuria Diecezjalna w Sandomierzu.

REDAKTOR: KS. DR STANISŁAW KOTOWSKI

Diecezjalny Zakład Graficzno - Drukarski w Sandomierzu.

Nr zam. 24. 27. IV. 1951. L.-2-23507. Nakł. 700.

